

Dnesek



ROČNÍK I.

V PRAZE 14. LISTOPADU 1946

ZA Kčs 3.50

Rozkol nebo jednota?

FERDINAND PEROUTKA

Úvahy tří Američanů

ALENA BERNÁŠKOVÁ

Čech odpovídá Slovákům

MORAVUS

Pohraničí - dítě vnitrozemí

VÁCLAV KLUZÁK

Černošská otázka v Americe

PEARL S. BUCKOVÁ

Povídky o dávce z přírůstku na majetku

Dr L. H.

Nehospodárnost s lidmi — Technika státního života — Nadgenerační spravedlnost —
Poučení ze Západu — Spis D II 31/45 — Platila jsem pojistku — Velcí a drobní vyná-
lezci — Svátková anarchie — O mládež — Zřídíme populační ústav? — Rozhlas na
rozcestí — »Jakého člověka vytváříme« — Profesorské stesky — Michal Mareš má
mlčet

Cigaretové papírky a dutinky *Abadie*

Ministr spravedlnosti
Dr PROKOP DRTINA
napsal knížku

**O soudcovské nezávislosti,
lidovém soudnictví a jiných časových
otázkách čs. justice**

Vydala **MLADÁ FRONTA**
U všech knihkupců za Kčs 50.—

KRÁSNÁ KNIHA V DOKONALÉ VAZBĚ
BIBLIOFILSKÉ

Karel Dudašek, Praha II,

Na příkopě 26. Telefon 294-74. Pasáž Živnobanky.

Velký podnik s velkou distribuční sítí přijme
**schopného vedoucího pro nákup a distribuci
dámského, pánského a dětského zboží.**

Nabídky s popisem dosavadní činnosti pod značkou
»Co nejdříve« do adm. t. l.

DO VAŠÍ KNIHOVNY

**Bo Enader a F. Arnheim, TAK VLÁDL PAN-
SKÝ NÁROD.**

Z informací vlád okupovaných států a mezinárodních institucí vytvořili dva vynikající švédští žurnalisté souhrnný, otřásající obraz vlády herrenvolku nad Evropou. Přel. J. Vrtišová.

Brož. 66 Kčs, váz. 91 Kčs, celopl. 100 Kčs.

Jan Kořan, STARÉ ČESKÉ ŽELEZÁŘSTVÍ.

Poutavá historie o zpracovávání kovu, jenž tolik změnil tvářnost světa — od úsvitu dějin lidského důmyslu až po osmnácté století.

Brož. 100 Kčs.

Jan Machát, NAŠI VE VÍDNI.

Kronika dunajské metropole o vynikajících i prostých českých krajanech, jak žili, radovali se a trpěli ve městě valčíků.

Brož. 96 Kčs, váz. 121 Kčs.

Hugo Siebenschein, KDO JSOU

Hamlet, Harpagon, Don Juan, Don Quijote, Misanthrop? — Dvě desítky charakteristik nesmrtelných postav dramatické a románové literatury. Galerie zrcadel, v nichž mnohý spatří sám sebe.

Brož. 50 Kčs.

**U knihkupců. Nakladatelství Práce, Praha II,
Václavské náměstí 15.**

Novinky posledních dnů

Karel Poláček:

BYLO NÁS PĚT

Poslední dílo zahynulého spisovatele — veselá, slunná knížka o dětech, plná pohody a jasného humoru.

228 stran, brož. Kčs 75.—

Jaroslav Seifert:

JARO SBOHEM

Třetí, přepracované a rozšířené vydání oblíbené sbírky veršů nerudovské prostoty a melodie.

192 stran, brož. Kčs 65.—

U všech knihkupců. Fr. Borový.

OBSAH DNEŠKA Č. 33: DR FRANTIŠEK KAFKA: Jak jsem viděl Polsko. — **K. ANTROPIUS:** Dvouletka — výheň českého charakteru. — **MICHAL MAREŠ:** Ústecký případ. — **EDVARD VALENTA:** Román o právu na neklid. — Slováci odpovídají Čechům. — Rozkol v české kultuře? — Stalinský interview. — Kdy zahájí rozhodčí soudy činnost? — Z potíží národních výborů. — Bláznivec s 1. listopadem. — Zloději bytů. — Hlas slovenského Čecha. — Hlas slovenského luďáka. — Česko-slovenská pozorování. — Moje odpověď p. JUC Tesařovi. — Prostějovský případ. — Profesorské stesky. — Děti, učitelé a národ. — Jak vzniká »jedna z bolestí«.

Dnesek

řídí **Ferd. Peroutka**

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na pět roků Kčs 84.—, na čtvrt roků Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.60. — Dohledací pošt. úřad Praha 26. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 22.

Rozkol nebo jednota?

Založení Kulturní obce a Kulturního svazu vneslo do veřejnosti rozruch, který neutichl, spíše se zvětšil, když se nyní sešli zástupci obou stran, aby se poradili, je-li možno nalézt ideovou základnu pro organizaci společnou. Účastníci dostávají takové otázky: „Buďte, prosím, tak upřímný a řekněte na své nejlepší svědomí, kdo vyhrál a kdo byl poražen“. To není dobrá otázka, poněvadž hledání základů pro společnou kulturní organizaci není sportovní zápas, nýbrž velmi potřebné úsilí. Brzy bude musit stát řešit i kulturní otázky, a jde o to, jsou-li kulturní pracovníci schopni vytvořit dosti vlivnou organizaci, aby vývoj nešel mimo ně. Jako stát dává jiné osnovy zákonů k posouzení jiným organizacím, tak má zajisté kulturní osnovy předložit k posouzení organizaci kulturní, aby kultura bez projevu své vůle nebyla vezena někam, kde by se jí třeba nelíbilo. Nejdříve ovšem je třeba vytvořit takovou organizaci. Bude nutno mluvit o tiskovém zákoně, o regulaci knižního trhu. Má tiskový zákon vytvořit prostě vláda, ani se nezajímajíc o to, co o tom soudí kulturní pracovníci, nebo má jejich úsudek význam v té věci? Má regulaci knižního trhu, pokud jest jí třeba, nařizovat jedno ministerstvo nebo dokonce jeden úředník v tom ministerstvu, či bude lépe, jestliže to bude svěřeno sboru, v němž se sejdou kulturní tvůrci, kteří sami nejlépe dovedou posoudit své potřeby? Povede vždy politika — nebo povede někdy také kultura? Z těchto důvodů jest vskutku potřebí vlivné kulturní organizace. Nejvlivnější organizace by byla ovšem jednotná, a je nutno se o ni pokusit.

Je možno celkem spolehlivě předpovědět, podaří-li se tento pokus: podaří, jestliže bude oběma stranami myšlen upřímně; nepodaří, kdyby jednou z nich byl myšlen záluďně. Musíme v delegátech obou stran vidět lidi aspoň normálně rozumné, kteří ve lsti dovedou odhalit lest a v triku trik. Kdyby jedna z obou stran se domýšlela, že je možno zařídit věci tak, aby konec sjednocování dopadl jinak než začátek, že lze nachýliti směr organizace podle náhodné účasti a neúčasti na schůzi nebo převahou vojenské disciplinovanosti nebo vůbec nějakým překvapením, pak ovšem to, co právě bylo spojeno, se zase rozdvojí. Je tedy nyní téměř základní otázkou české literatury, zde její představitelé dovedou se k sobě chovat loyálně.

V komunistické „Tvorbě“ vyšel už po uveřejnění společné výzvy představitelů Obce a Svazu článek, podepsaný jedním ze spoluautorů právě této výzvy. Ráz článku je takový, že zvyšuje přání a potřebu, aby se mluvilo jasně a pečovalo se, aby v základech společné organizace nebylo místo kamene trochu hlíny čili trochu kulatých slov, která se mohou kutálet sem i tam.

Článek „Tvorby“ začíná chválou politiky a hanou kultury: političtí representanti národa, kladouce základy dvouletky, dovedli se povznést nad stranické zájmy a prestižní predsudky; avšak právě v téže době se kultura dala zahanbit a rozestoupila se na dva tábory: „kde je ukryta příčina tohoto neblahého zje-

vu?“ Neptejme se stokrát na věci, které jsou každému známy, a nehledejme hluboko pod zemí příčiny, jež jsou na bílé dni. Političtí representanti vystoupili jednotně, poněvadž politické representanty komunistické strany ani nenapadlo považovat dvouletku jen za svoji věc a od samého začátku ji projednávali s ostatními stranami. Kulturní representanti vystoupili nejednotně, protože to, co nenapadlo politické představitele komunistické strany, napadlo bohužel jejich představitele kulturní: ohlásili, že zakládají organizaci české kultury, nepokládajíce za potřebno pozvat k počínu tak významnému nikoho, kdo se nehlásí ke komunistickému směru. To byla ona neblahá příčina s oněmi neblahými následky, a je to tak obecně známo, že udivené otázky jako „kde jest neblahá příčina?“ musejí působit dojmem neupřímnosti, té vlastnosti tedy, již při kladení základů jednotné kulturní organizace zejména jest se varovati. Tato příčina rozkolu byla odstraněna: zbývají nějaké příčiny jiné?

„Tvorba“, mluvíc o autorech manifestu Kulturního svazu, praví:

»Je možno věřit, že z lidí ke svobodě a demokracii tak lhostejných se stali dnes lidé pro svobodu tak zanicení, že se tu udál takový zázračný individuálně psychologický přerod, nebo tu běží spíše o dvě podoby, o dva projevy jedné a téže nezměnné, nesvobodymilovné, k osudu národa lhostejné mentality ve dvou sociálních prostředcích. Není to druhé pravděpodobnější?«

Je-li toto pravděpodobnější, jsou-li autoři manifestu Svazu takoví, jak tu byli vyličení, pak autor článku ve „Tvorbě“ se dopustil zrahy na velkých národních i lidských věcech, jestliže zasedl k jednomu stolu s lidmi tak zkaženými a dokonce s nimi podepsal společný manifest, pak zástupci Obce mají nejen právo, nýbrž povinnost odmítnout jakékoliv jednání s lidmi nesvobodymilovnými, lhostejnými k demokracii a k osudu národa, pak nesmějí jim poskytovat příležitost, aby simulovali před veřejností něco, co v nich není, pak pánové z Obce jsou spoluvinní vším, co pánové ze Svazu ještě zlého spáchají, pak je jen jediná správná cesta: izolovat a zničit. Proč, proti lepšímu poznání, dělají representanti Obce něco zcela jiného?

Zde jest skryta druhá možnost tříštění v české kultuře: jestliže pánové z Obce nezanechají svých špatných způsobů, jestliže myslí, že sloučit se s někým v jedné organizaci je tolik jako přidržet si ho, abys ho mohl lépe bít a hanobit, pak nechť k dalšímu jednání o sloučení českých kulturních pracovníků si objednájí o polovinu menší stůl, za který se vejdou sami. Potom, až budou mezi sebou, se mohou také usnět na výkladu toho záhadného života běhu, který způsobil, že lidé lhostejní k osudu národa seděli za to od dvou do šesti let v německých věznicích a koncentračních táborech, kdežto lidé nelhostejní k osudu národa seděli těch šest let doma a vydávali s německým schválením knížky a jedli a pili, kde se dalo. Je-li to prudká řeč, vyplývá z odporu k tomu, aby takovým lehkým konverzačním tónem se mohl pronášet výtky tak těžké, jako je výtka lhostejnosti k národnímu osudu. Buďte se napravíte nebo se musíte omezit na

vnitřní křížení svých mravů. Ostatně je to také trochu otázka vkusu. Nikdy se nemají nové šaty nosit nápadně. Pokládáme za fakt, nikoliv za věc úsudku, že „Tvorba“ teprve v poslední době naučila se užívat slov demokracie, svoboda a národ. Je-li libo, můžeme projít staré ročníky a spočítat, kolikrát tam těchto slov bylo užito ve smyslu nikoliv posměšném. Soudíme, že by bylo na místě více zdržlivosti, než se zcela zapomene na minulost. Ale je to stále týž obrázek pána, který přišel někam pozdě a tlačí se, aby se dostal dopředu, šlapaje při tom jiným na nohy.

A konečně přesvědčil článek v „Tvorbě“, že jest třeba jasněji mluvit o otázce svobody. Má-li společná kulturní organizace být vytvořena na odolném základě, je třeba zejména v této otázce upustit od taktisování, jež je tak vlastní politikům a jež má být tak cizí básníkům. Ve věci svobody jest na místě ohniovost, nikoliv taktisování. Jak jsme už přibližně podotkli, lze u kulturních reprezentantů kteréhokoli směru předpokládat tolik prozíravosti, aby, kdyby se to stalo, postřehli, že hovoří s vlkem, jenž se najedl vajíček, aby mu změkl hlas.

Když za války Angličané si vymysleli heslo Victory, zmocnili se toho hesla Němci a, aby ztratilo účinnost, vyvážovali je do každého okna a natírali jím každý chodník, jen aby lidé zapomněli, co znamená. Jest mezi námi jistě dosti lidí, kteří si podobně počínají se slovy svoboda, demokracie, humanismus. Také oni ta slova vyvlastnili, převzali od jiných; také jich užívají tak často a tak nezřetelně, že už pomalu nikdo nebude vědět, co se tím míní. Nutno očistit a učinit zřejmým význam těchto slov. A lidé, kteří ode dávna provozují služebnost v politice, jsou ochotni podepsat každý manifest proti služebnosti v politice, neboť si myslí: co záleží na slovech? Tak se pomalu blížíme stavu, kdy bude možno mluvit cokoliv a dělat při tom cokoliv. Má-li však být vytvořena společná kulturní organizace, která se nerozpadne hned při první krizi, je třeba uzavřít dveře těm, kdo listivě užívají velkých slov. Nic by nebylo spolehlivě založeno na falši, na slovech, jejichž význam není dohodnut. Slovo svoboda jistě není mlhavé. A přece se takovým může státi, povedou-li se o něm dlouho obmyslné debaty.

Nejdříve třeba dbáti toho, aby k pojmu svobody nebylo navěšováno plno přívlastků, jejichž vlastním účelem jest ji redukovat. Někteří lidé jsou nervosní, řekne-li se prostě „svoboda“, bez přívlastků. Ovšem, že svoboda musí být odpovědná a ukázněná, neboť jen taková svoboda má pro společnost cenu a jen ona povznáší; některá svoboda, na příklad svoboda upít se, ponižuje. Ale i ukázněná a odpovědná svoboda musí být především svobodou. Z přívlastků „ukázněný“ a „odpovědný“ nesmí se stát past na svobodu. Jistě, jak praví „Tvorba“, jest svoboda „něco, co se historicky relativně a kolektivně stále a stále zdokonaluje, prohlubuje a rozšiřuje“. Ale ať jakkoliv se svoboda historicky, relativně a kolektivně zdokonaluje, nemůže se žádným z těchto způsobů zdokonalit natolik, aby přestala být svobodou a aby mezi svobodou a nesvobodou nebylo žádného podstatného rozdílu. Zejména kulturní tvůrci, jejichž jest úkolem udržovat čistotu a ohniovost pojmů, nesmějí ze slova svoboda dělat limonádu, již se každý, i násilník, může napít bez obav, že mu zaskočí v krku.

Dále není svoboda soukromým majetkem jednot-

livců. Pravi-li jeden spisovatel, že, až bude psáti svou příští knihu, nebude mít žádných příkazů, a jeden divadelník, že „moje sociální prostředí souhlasí s mou tvůrčí svobodou“, jsou to zajímavé osobní konfese, ale není to program pro kulturní organizaci. Ten se rodí teprve tehdy, když jsme se rozhodli svobody nikoliv jen osobně užívat, nýbrž se pro ni zásadně exponovat, když víme a řekneme, jak bychom se chovali, kdyby někdo se pokoušel dávat kulturním tvůrcům příkazy, jak tvořit. Jinak není třeba organizace a můžeme i dále žít jako rozptýlení jedinci. A jestliže dokonce někdo řekne, jak se stalo, že „chce, aby mu přikazovali“, dobře, ať si dělá co chce, ať nabízí svou pokornou duši tam nebo onde, ale pro kulturní organizaci není nositelem programu, pro ni jest uschlým listem, trapným individuálním případem.

Když se pak někdo dokládá citáty z F. X. Šaldy a T. G. Masaryka, aby se mu podařilo pojem svobody trochu přiskřípnout, je to jistě vrchol zmatku a neupřímnosti. Věříme, že spějeme k lepšímu, ale je to deprimující dojem, jak různé debaty o svobodě tisku nebo o svobodě umělecké tvorby navlas se podobají debatám, jež kdysi bylo nutno vésti s agrárním senátorem a chéfredaktorem „Venkova“ p. Vraným. Úroveň jeho primitivní listivosti se zdá věčná, neboť se vrací. Také způsob jeho výmluv se dědí. Neboť, hleďme, „Tvorba“ v debatě o svobodě umělecké tvorby výstražně mluví o svobodě, jak si ji představoval p. dr. Preiss, ředitel Živnostenské banky, nebo jak si ji představuje „obchodník černého trhu“. Věru jemně a přiléhavě argumenty u kulturní debatě. Tichý a oddaný malíř zatiší a krajiny, musíš být strážěn, neboť na černém trhu s cigaretami se dějí nepřístojnosti; jsi podezřelý, básníku, neboť p. dr. Preiss nesprávným a patrně zjištěným způsobem konvertoval rakouské válečné půjčky. Je vskutku třeba v debatě klesnout na tuto nejprimitivnější úroveň? Snad je vskutku třeba, neboť, jak se zdá, hledají se výmluvy. Jednou jeden vrah použil nože, aby rozpáral svou babičku: je nezbytno odstranit všechny nože ze všech domácností. Bude nyní obchodník z černého trhu tak pravidelnou figurkou v debatách o umění, jako se jí stal p. Stříbrný v debatách o svobodě tisku?

Za primitivností ve výmluvách jde primitivnost v přirovnáních. „Tvorba“, ponořivši se do hlubších podmínek uměleckého tvoření, praví:

»Kdo si počíná u klavíru svobodně — ten, kdo bije do kláves, jak se mu zachce, svévolně, nebo ten, kdo zná, kterou klávesu kdy a jak musí uhodit? Ať se to zdá sebe-paradoxnější pravda je, že svobodně si počíná u klavíru ten, kdo ví, co, kdy a jak musí, kdo koná něco nutného. V tom je celý vtip protikladu svobody a nutnosti, práva a povinnosti, kterážto dvě strany nelze od sebe odtrhnout.«

Ať se to zdá sebe-paradoxnější: buďto se tu rodí národní umělec galimatyáše, nebo někteří lidé, písaři do novin, pokládají své čtenáře za děti a své odpůrce za hlupáky. Téměř se ostýcháme se tím zabývat. Kdo bije do kláves, jak se mu zachce, je patrně blázen a do debaty o umění patří právě tak málo jako obchodník z černého trhu. Každý ví, že umění má své formální a vnitřní zákony, a učitelé na akademiích věčně jim budou učit. Ale co to má co dělat s otázkou, která jediné je předmětem debaty, zda má umělec počínat politický sekretář nebo mu dávat úkoly ministerská rada? Z toho, že umění ovšem podléhá zá-

konům uměleckým, pojednou jaksi a odkudsi vyplynulo, že umění podléhá také zákonům politickým, a autor se asi spoléhá, že tento jeho rekordní myšlenkový přeskok, tento můstek nad trhlinou, nikdo nepozoruje. Můžeme jeho argumentaci ještě rozvésti: kdo si počíná při spisování svobodně — ten, kdo užívá tvrdého a měkkého i jak se mu zachce, nebo ten, kdo zná pravopis a ví, kdy kterého i použít? I nejsvobodnější spisovatel se musí držet pravopisu: v tom je celý protiklad svobody a nutnosti. Ani nejsvobodnější spisovatel nemůže psát bez péra a bez papíru: to je další zahloubání do vztahů mezi volností a vázaností, kterážto dvě strany nelze od sebe odtrhnout.

Nikdo nás nepřinutí, abychom toto považovali za vážnou úvahu o podmínkách umělecké svobody. Máme jediný dojem: hledá se výmluva — vem kde vem. Ačkoliv jsme už viděli také projevy dobré vůle, toto není příznivá atmosféra pro zakládání kulturní organizace, která mimo jiné musí mít také jasný program ideový.

Nechme klavíru a kláves, pánové, a jasně formulujme a jasně odpovídejme na tyto základní otázky: má politika právo dávat umělci úkoly, mají političtí sekretáři právo hlídat umělecký směr, nebo dáváme přednost tomu, aby se umělec ke svým úkolům a ke svému směru dobral vlastní zákonitostí? Každý ovšem podléhá nutnosti — ale myslíme tím nutnost vnitřní nebo vnější? Máme při tom na mysli umělecké zákony nebo pokyn z politického sekretariátu? Každý velký umělec dosud zvučel svou dobou a naplnil se jejími úkoly — necháme dále působit umělecko-psychologickou logiku, která dosud velkého umělce k tomu vždy sama dovedla, nebo to budeme vynucovat zvláštními opatřeními? Uznáme, že ona směs volnosti a zákonitosti, z níž vyrůstá umělecké dílo, je věcí umělce samotného, nebo přisoudíme státu právo, aby to posuzoval? Dáme úředníkům právo, aby se vměšovali do psychologie tvorby?

Než bude společná kulturní organizace vytvořena, musí si její členové rozmyslet odpověď na tyto otázky, neboť o čem jiným by chtěli myslet, když ne o tomto? Jednota odborů, rozsudek nad protektorátní vládou, reakce ve Španělsku, jednota Svazu mládeže jsou nepochybně také závažné otázky, ale zdá se být logickým, jestliže kultura nejdříve bude řešit své nejvlastnější problémy. To za ni nikdo neobstará. Pro ostatní věci jest dosti institucí jiných. Bylo by podivné, kdyby spisovatelé se ochotně vyjadřovali o rozsudku nad protektorátní vládou, ale o otázce umělecké svobody neochotně.

„Tvorba“ praví, že, kdežto organizátoři Kulturní obce měli více na paměti nutnost, byl v manifestu Kulturního svazu položen důraz „právě na onu subjektivní, volní stránku svobody, na to: chceme svobodu“. Snad, a nepřáli bychom si, aby pud „chceme svobodu“ vymizel ze světa nebo z manifestů kulturních tvůrců. Příznáváme, že zastupujeme i tuto vroucí subjektivní stránku, a nijak se necítíme provinilými. Nepopíráme zákony nutnosti, ale poněvadž nutnost tak jako tak má dosti pomocníků, především jednoho velkého pomocníka, totiž právě nutnost samu, myslíme, že je třeba, aby dosti sil pracovalo také pro volnost, má-li být udržena rovnováha. Anatol France napsal: „Jsou jen ty tyranie, které jsou nutné, a despotické vlády jsou jen těsným obalem mdlého a sešlého těla. Zevnějšek vlády je kůže, která odhalu-

je strukturu těla, aniž ji vytvořila.“ Nemáme chuť představovat strukturu mdlého a sešlého těla, na niž se snadno usazují přivlastky despotie. Jsme rozumem na straně poznání nutnosti a srdcem na straně starého toužení po svobodě, Jako jsme se dohodli o socialismu, musíme se dohodnout také o svobodě.

Podle našeho pojetí socialismus neruší svobodu, nýbrž ji doplňuje o nové oblasti a činí její štěstí přístupným většímu počtu lidí. Přesně řečeno, všem. Systém, ve kterém vládly zejména peníze, dával jednomu více svobody a druhému méně. Nelitujeme pádu tohoto systému. Souhlasíme s anglickým socialistou, který napsal, že tehdy bude úplná svoboda, až „bude podmíněna společenským majetkem těch věcí, které jako předměty soukromého majetku vyvolávají chudobu“. Každá generace má svůj zvláštní úkol. Zvláštní úkol naší generace jest spojit socialismus se svobodou. Tento dvojitý úkol by se nepodařil, kdyby se o svobodě nemluvalo stejně jasně jako se mluví o socialismu.

Ferdinand Peroutka

poznámky

Nehospodárnost s lidmi

Neumíme hospodařit se svými nejlepšími lidmi. Neuvědomujeme si, že jejich zdraví a dobré nervy jsou národní majetek. Okrádáme je o čas vyžadováním zbytečných audiencí, hartusivým vymáháním osobní jejich účasti na stovkách manifestací, oslav, sjezdů a schůzí. Nedopřejeme jim chvíli klidu, oddechu, odpočinku. Olupujeme je o jejich neděle. Nedbáme výstražných hlasů jejich lékařů. Páčíme od nich řečnické či novinové projevy i při nejméně významných příležitostech. Znemožňujeme jim myšlenkové a pracovní soustředění, nutíme je nepřítomně k proslovům či článkům vodnatým, nic neříkajícím, prázdným. Hlas toho, kdo hovoří příliš často, ztrácí na závažnosti. Dáváme svým vůdcům zevšednět. Odvracíme je od vůdčích úkolů k reprezentantské robotě a k řečnické nádeničině. Nemáme smysl pro dělníka práce. Jak jen se nám zazdá, že jsme objevili talentovaného člověka a jak jen jeho talent milostivě uznáme, přetříváme ho funkcemi a zabráníme mu touto rafinovanou uznalostí, aby aspoň jednu věc mohl dělati s nasazením celé osobnosti a pořádně. Zapomínáme, že velký člověk je také člověk. Štveme své politiky, své kulturní i hospodářské vůdce do úpadu. Nemáme ohled ani na zdraví našeho největšího člověka, nemáme ohled na zdraví našeho prezidenta. Odpočinul si letoš uvědec? Odpočinul si při svém pobytu moravském a slovenském? Odpočinul si o prázdninách po zásluze naši ministři? I o těchto věcech je třeba hovořit a psát, abychom svých chyb neřítavali, až bude pozdě.

Jiří Zhor

Technika státního života

V SSSR byla zřízena řada nových ministerstev; pro univerzitní výchovu, filmový průmysl, potravinové rezervy, průmyslové rezervy, rezervy zemědělských pracovních sil, pro rybolov ve východních oblastech, pro rybolov v západních oblastech, pro lékařský a chirurgický průmysl, pro geologii, pro výrobu hospodářských strojů, pro výrobu telegrafního a telefonního zařízení.

U nás zřízení nového ministerstva přijímá veřejné mínění nevlídně; vidí v malém počtu ministerstev záruku zdravého státního hospodaření; v každém novém ministerstvu vidí zbytečné, neprospěšné zatěžování státní pokladny. Nemusi tomu vždy tak být; rozdělíme-li jedno ministerstvo na dvě, zvýší se tím vydání; ale toto zvýšení zřídčí se v celkovém rozpočtu a může být snadno vyváženo větší pružností státní správy, která ve větším počtu ministerstev má prostředek, jímž se může pohyblivěji vyrovnat s úkoly, kterých stále přibývá. Nemá-li být ministr jen politickým exponentem, musí mít jeho resort takový rozsah a takovou agendu, kterou stačí opravdu ovládnout. Po té stránce větší počet ministerstev umožňuje, aby ministři mohli skutečně vniknout i do odborné stránky svých

resortů. Početnost vlády se tím rozšiřuje a to má svoje výhody i nevýhody. V SSSR již před nedávnem zřídili několik nových ministerstev. Pokračují-li nyní na této cestě, je to známkou, že ji považují za prospěšnou a účelnou.

Bylo by velmi zajímavé srovnat, oč se rozšířily úkoly státu za posledních třicet, čtyřicet let! Ale už vzpomínka na to, o čem tak asi jednaly vlády před třiceti a čtyřiceti lety, a srovnání kolikrát u nás zasedá vláda a co vše má na pořadu, mnoho říká. Je nesporné, že se to musí projevit nejen v technice práce nejruznějších státních orgánů, ale také v jejich ustavičném reformování, neboť jejich úkoly stále porostou tak, že ani nejlepší technika práce sama o sobě nestačí. I v instituci náměstků předsedy vlády můžeme vidět jeden z takových názmků.

S toutéž otázkou se setkáváme i v parlamentě. Stále se vrací otázka, stačí-li parlament — už jen fyzicky — na úkoly, které mu připadají. Ozvalo se v něm také, že byl při projednávání dvouletého plánu přezírán a že měl za týden projednat ohromnou osnovu dvouletého plánu. Je však sporné, stačil-li by parlament — už jen fyzicky — na to, aby dvouletka byla převážně, nebo aspoň z velké části jeho dilem. Hovořil o tom také poslanec A. Zápoletký, který vyslovil

„obavy, zdali parlament je s to splnit všechny úkoly, jež si předsedával. Je zde na 80 zákonů, ústava a všechna zákonná opatření, vyplývající z dvoulety. Členové parlamentu neměli by mít žádné jiné funkce. Bylo by žádoucí, aby parlament a výbory zasedaly permanentně jako vláda. Parlament musí být s ohledem na tak dalekosáhlé povinnosti naprosto pohotový a rychlý. Nesplnění úkolů by znamenalo velké škody.“

Poslanci si musí uvědomit, že to při dosavadním tempu nepůjde. Každý poslanec musí svůj výkon zvýšit, neboť pro něj především musí platit to, co platí pro každého dělníka, t. j. povinnost překonat výkon předválečný.

Připusťme, že by bylo možno plně provést náměty zde uvedené: členové parlamentu nebudou mít žádné jiné funkce; parlament bude zasedat permanentně, poslanci zvýší svůj výkon. I pak je otázka, zda stačí parlament na vše, co je jeho úkolem. A z toho další uvažování: dostane se parlament z těchto potíží jen pronikavým zlepšením své pracovní techniky, krajním a nejspornějším užitím všech svých sil? Či je nesmáz v tom, že základní konstrukce našeho parlamentu je hluboko předválečná a že se tato konstrukce do dnešních poměrů nehodí? V době, kdy stát přejal od svých rukou velkou část výroby, v době, kdy celé hospodářství je stále více vedeno podle ústřední a jednotné myšlenky, v době pronikavé pozemkové reformy, počestění pohraničí, v době dvouletky atd. má parlament tak velké úkoly, že na ně při své dnešní konstrukci ani při nejlepší vůli, při nejlepší lidské materiálu a nejlepší pracovní technice nemůže plně stačit. A bude věci parlamentu, aby se těmito bolestmi zabýval v plné jejich velikosti a v pravých jejich příčinách. Parlament, který by nemohl plně uplatnit práva, která mu patří, který by plně nemohl splnit úkoly, které ho čekají, by musil být odsunut stranou, neboť právo žije jen tím, že je uplatňováno. Parlament je jedním z hlavních znaků demokracie. Snad při jednání o novou ústavu bude mít dosti možnosti, aby našel nové způsoby své práce i nové cesty techniky státního života, aby byl pro demokracii tím, čím skutečně být má.

V. G.

Nadgenerační spravedlnost

Za první republiky byla bolestným problémem otázka mladých, zejména v druhém desetiletí prvního Československa. Političti, kulturní, hospodářští a úředničtí beati possidentes, ti, kteří se 28. října 1918 uchopili příležitosti, žárlivě střežili nabyté posice. Marně se do omrzení halasilo: Mladí vpřed. Stařici seděli jako přilepení. Každý výraznější člověk, každý významnější talent byl jim podezřelý. Málodke bylo vidět odvahu vychovávat si nástupce. Staří věřili ve svou nesadatelnost. Mnoho výtek proti první republice pramenilo z malého ohledu starých vůči mladým. Za heslo „Mladí vpřed“ skryla se, pravda, leccjaká prostřednost a leckteré drzé demagogické čelo, ale mnoho vlivných příslušníků staré generace nepočítalo si vůči mladým lidem správně. Jak byli bohorovní a s jakým úsměškem se dívali z vysokosti svého profesionálního rutínérství na ty mladé lidi, kteří se odvážili říci svou pravdu.

Žijeme v třetí republice. Pro její příchod přinesly nej-

vyšší oběť všechny generace, stařícký kancléř Šámal stejně jako studentské poloděti 17. listopadu. Znovu by byl vážný důvod k připomínce, že národ není jen jedna generace nebo dokonce jen několik ročníků. Mnoho mladých, kteří se v první republice nemohli uplatnit, uplatnilo se, a s překvapující dovedností, v republice třetí. A přece kolik starých křivd bylo zaměněno křivdami novými, často trapnějšími křivd byvších — a jak tentokráte, skoro bys řekl pro změnu, jsou to především staří lidé, kteří mají plné právo k žalobám. Vzniká znovu, jako po první válce světové, zatrpklý stav staropensistů. Přemnohá úřední místa, zejména úřady bytové, starým lidem dávají příkře na vědomost, že už pouhá jejich existence je čímsi nežádoucím. Mnoho starých politiků čistého štítu a neposkvrněného jména bylo hozeno do starého železa nejen netaktně, ale i beze smyslu pro ekonomii sil. Všimněme si, jak závažná část kritiky literární a zejména kritiky výtvarné pohrdlivě přechází přes životní práci autorů starších. Bylo by nutno uvést případy i z jiných úseků života, aby bylo jasno, jak obecně je rozšířen neobjektivní postoj k starým lidem a jejich práci. Připomeňme si jen ještě na příklad, jak v mnohých úřadech ústředních bylo nespravedlivě postupováno při odčítování křivd a reaktivaci starších veřejných zaměstnanců. Jakému množství schopných, zkušených a spolehlivých starších lidí byl záměrně znemožňován návrat do úřadu jen proto, že ten a ten schopný úředník (a byl mezi nimi lidé, za války vězněni v koncentračních táborech) mohl by býti těžkou konkurencí pro revolučního uchvatitele moc. Naše úřady po převratu — pero českého Balzaca kéž by vylíčko jednou do detailů případy tohoto druhu — i nechtějí pozadí různých očistných řízení, odpravujících často místo pověstných Hofrichtrových pilulek různým úřednickým arivistům nepříjemné starší a zkušnější rivaly.

Ublížovalo se kdysi mladým. Ublíží se dnes starým. Mnohá opatření nejsociálnější myšlená a motivovaná jsou praktikována nesociálně a nehumánně. Ovoce revolučních vymožeností nesmí být trháno jen příliš schopnými a všeho schopnými lidmi jedné generace. I starší lidé jsou členy národa a zásada o rovnoměrnosti břemen a práv musí být i s hlediska generačního řešena spravedlivě.

Jiří Zhor

Poučení ze západu

V rozsáhlé hospodářské rubrice anglických Timesů objeví se často podrobné informace o některých obchodních podnicích. Takové oznámení zabírá místo dvou sloupců po celé délce anglické novinové stránky; za starší lidem jsou známi, že to není výzva k upisování, nýbrž pouhé informace veřejnosti, jak toho vyžaduje řád londýnské bursovní rady. Ředitelé ručí kolektivně i individuálně za přesnost údajů.

Nejdříve je vypsán přesný akciový kapitál podniku a pak jména jeho nejdůležitějších činitelů — ředitelů, bankéřů, právních zástupců, revisorů účtů, makléřů, vedoucích úředníků a zplnomocněnců. V podrobné historii podniku se líčí jeho vznik, umístění, počet továrních budov a plocha, jakou zaujímají. Dále seznam továrního zařízení a popis výroby. Dovídáme se všechno o činnosti podniku za války a o pozvolném přechodu do mírových poměrů s použitím válečných zkušeností. Vypísuje se postup výroby, použití hotového zboží a celkové pracovní podmínky v továrnách.

Pak je otřesena celá bilance společnosti i s odhady do příštího účetního období. V aktivech jsou jednak pevné položky — t. j. ocenění nemovitostí a inventáře, které ovšem neprovádí společnost sama, nýbrž úředně ustanovení znalci — jednak zásoby zboží, pohledávky u dlužníků a hotovost v pokladně. Pasiva obsahují účty věřitelů a jiné dluhy. — Po bilanci je účetní zpráva za osm minulých let, kterou podávají revisoři účtů. Má zvláštní rubriku pro zisky, ztráty, platy ředitelů a generálního ředitele, daně a čisté zisky nebo ztráty. Podle dosavadních objednávek jsou předvídané obchody v příštím roce a odhaduje se přibližný zisk podniku. Konečně jsou asi v deseti bodech oznámeny hlavní zásady stanov, dále několik hlavních obchodních smluv a texty smluv s řediteli a některými jinými důležitými činiteli podniku, z nichž se kro-mě jiného také dovídáme roční platy ředitelů a jejich náměstků.

Napadá nás, proč takové bulletiny nevydává i náš znárodněný průmysl. Víme všichni, jak přehnané zprávy někdy vznikají z tohoto nedostatku úřední sdílnosti. Neměli bychom se snažit, aby alespoň v této věci nebyl kapitalistický průmysl před námi?

Jiří J e š

Spis D II 31/45

Netřeba dlouhých komentářů. Jde o právní věc, pozůstatost po Alfredu W. Mallmannovi, továrníku ve Vratislavicích n. Nisou (býv. Maffersdorf), který zemřel 27. května loňského roku. Jeho sbírky, jimž jako sběratel věnoval celý svůj život, jsou nyní předmětem dědických nároků pod spisovou značkou okresního soudu v Liberci odděl. II D II 31/45. Fond národní obnovy vede tuto záležitost pod číslem 992/6 z 15. X. 46, jako případ zašantročení drahocenného majetku československého státu. Jde o hodnoty mnohamilionové ceny. Celá záležitost je komplikována tím, že se stala záležitostí mezinárodní, neboť na věci jsou interesovány příslušnice USA, dále království Nizozemského a Itálie.

Zemřelý Mallmann byl veřejným společníkem světově známých závodů koberečnických a továrny nábytkových látek J. Ginzkey ve Vratislavicích a měl m. j. sbírky vzácných uprkátů orientálních i jiných koberců. Hodnota jednoho z těchto koberců na příklad sama o sobě je v mezinárodním katalogu londýnském označena cenou jeden a půl milionu Kč předmnihovských. Přesný seznam všech kusů sbírek existuje v prohlášení, učiněném v Amsterdamu prostřednictvím notáře dr. juris Pieter Willem van der Ploeg a je parafován šéfem reditelství hospodářských věcí nizozemského ministerstva zahraničních věcí p. dr. A. F. van Troostenburg de Bruynem. Seznam druhý pak je doručen italským notářem Raffaele de Lucia ve Florencii. Seznamy, celkem 34 hustě popsaných konceptních archů, obsahují pořad mnoha set vzácných starožitností.

Protokol D II 31/45, č. 7, sepsaný dne 21. února soudním komisařem v Liberci na místě samém a za přítomnosti povolaných činitelů, obsahuje 8 hustě popsaných konceptních stran. Soupis věcí, inventář ve vile Alfreda Mallmanna D II 31/45 7, učiněný v dohodě ZNV a ministerstvem průmyslu a několika jiných pověřených činnovníků, praví, že z tohoto inventáře byl pro potřeby zařízení reprezentačních místností pana prezidenta republiky určen následující inventář: (Následuje skoro 12 konceptních archů, v nichž jsou uvedeny kromě cenných hodnot také směšnosti, jako rukavice, spodky, košile, 4 čepice dětské, kožich, sako, kalhoty, žehličky, pár střevičů, džber, batoh.) Celou záležitost lze uzavřít aktem D II 31/45, 34, následujícího znění:

Kancelář prezidenta republiky v Praze, dne 13. 9. 46, čís. H. 2607/46.

Notářství — soudní komisařství v Liberci, nám. dr. Beneše č. 19.

Věc: Pozůstatost po Němci Alfredu W. Mallmannovi ve Vratislavicích n. N., dispozice předměty.

Kancelář prezidenta republiky dovoluje si sdělit, že Vaše podání D II 31/45 ze dne 30. srpna bylo postoupeno úřadu předsednictva vlády. Pro inventář pražského hradu žádný orgán kanceláře prezidenta republiky, ani hradní správa ve Vratislavicích nad Nisou žádné předměty nevybíral, ani nepřevzal.

Kancelář prezidenta republiky.
Dr. Schenk.

Kde tedy jsou věci, odvezené z bytu zůstavitele v červenci loňského roku pro zařízení reprezentačních místností pana prezidenta republiky?
Mi. Ma.

Platila jsem pojistku

Po pětiletém manželství narodila se nám dceruška. Snad, že jsme jí už ani nečekali, zvykl si můj manžel svůj plat, který pobíral jako důstojník, sám spotřebovat. Já sama byla zaměstnána a můj plat jako dobrý úřednice byl větší než manželův. Ale teď, když se rodina rozmnožila, musela jsem zůstat doma a trpělivě čekat na každého prvního v měsíci. Manžel nebyl zlý, počtívě se s námi rozdělil, dal nám polovinu svého služného, vycházejí asi z toho, že on je velký a my obě dvě že jsme malé. Zpravidla desátého každého měsíce si z té poloviny, kterou na domácnost dal, zase polovinu vypůjčil. V roce 1926 byl zrovna měsíc nekonečně dlouhý, z těch úřednických úspor již toho moc nezbyvalo a já ke konci měsíce trpěla nespavostí. V jedné takové noci bez spánku, kdy jsem přemýšlela, co mi vyjde zítra k obědu levněji, jsem dostala nápad. Že už nevyhodím toho zástupce pojistovny, co k nám pravidelně chodil jednou za měsíc a nutil nás, abychom dali dcerku pojistit, prý na věno. A řekla jsem si: když přijde zástupce do tří dnů, tak tu pojistku ujednám, kdyby na sůl nebylo. No, vyplnilo se to všechno, na sůl zrovna moc nebylo,

ale pan zástupce přišel a já ujednala pojistku, ne velkou, na 25.000.—, aby to moc nebolelo a zase, aby to jednou pomohlo. Platila jsem jí čtvrtletně a vždycky tak nějakým zázrakem se mi podařilo pojistku zaplatit počtívě. Za pět let přišla na nás velká pohroma. Náš táta měl takového nuzovánka s námi již dost a řekl „konec“: Chce mne jedna bohatá paní, já seknu s vojnou, stejně to není ani k životu ani k smrti, ty umíš dělat, ve světě se neztratíš a nazdar. Nebyl zlý, byl jenom lehkomyšlný. A odešel. A na nás přišly doby zlé. Já nebyla zatím schopna vydělávat. No, ale našel se advokát chudých, vzal moji věc do ruky a vojenská pensijní likvidatura mně vyplácela měsíčně 222 Kč. A teď přišlo placení pojistky. Tak jsem šla do pojistovny a prosila o poshovění. Páni mně vřídlně počkali, mohla jsem platit 3 měsíce pozadu. Dva roky jsem se probíjela, prokousávala hladovou zdí, pojistku jsem nechala snížit na 20.000 Kč, ale za nic na světě bych jí byla ne zrušila. Když se mi podařilo sehnat tu čtvrtletní kvotu, šla jsem šťastně do pojistovny a osobně jsem splátku zaplatila (složenká stála 50 h a to by mně bylo již chybělo). Uzdravila jsem se, šla jsem pracovat a ta pojistka se již lépe splácela. A když jsem tak někdy seděla v kruhu svých známých maminek, tak jsme si vykládaly, co jako těm našim dcerám dá, me, tak já jsem tak s trochou pýchy říkávala: „Moje zába má pojistku na 20.000.— a za to již může ustlat hezké hnízdečko. Jsem z venkova a tam vždycky nevěsta má výbavu“.

Snad jsem to říkávala moc pyšně a Pánu Bohu se to ne líbilo a za tu pýchu mne potrestal. Tak se ta moje dcera vdala a letos v červenci měla dostat těch 20.000.—, aby si mohla ustlat hnízdečko. Její máma se na to dřela, její máma si skutečně od úst utrhovala, aby jednou dcera měla. A dcera má tu pojistku na těch 20.000.—, a když jí v pojistovně nedali peníze, tak šla s ní k truhláři, ale ten jí nábytek za tu pojistku také nedal. No, ale ona je v obchodě, je pracovitá, tak si pomalu na ten nábytek strádá. Já jsem jí nejdřív půjčila ze svého starého nábytku dvě postele, stůl a jednu židli. Byt na štěstí mají po jeho matce, která se odstěhovala na venkov. Já sama zatím spala na pohovce. Ale už nyní mi ty postele vrátily, protože truhlář jim dodal novou ložnici. Zaplať Pán Bůh, že je moc hodný člověk, neptal se po žádných penězích a ani po pojistce. Jak mně sdělila nyní pojistovna, tak jí dají na vázaný vklad. Já bych jí jim ráda dala k Ježíšku. Co myslíte, nerozhněvám si svého dobrého zetě? To bych nerada.
E. L.

Velcí a drobní vynálezci

Jsou jména velkých vynálezců, která zná celý svět. Ale technika a průmysl nežijí jen velkými objevy a vynálezy; jde jim k duhu i malé, ustavičné zdokonalování, drobné vynálezy, drobná podněty, jak ušetřit práci, materiál, čas, jak zlevnit výrobek. — V Českomoravské-Kolben-Daněck přišlo mezi lidi na 150.000 Kčs, které byly rozděleny za návrhy, které nějak zdokonalují výrobu. Vcelku bylo odměněno 64 návrhů; 44 po dali dělníci, 20 úředníci. Z toho 3 návrhy byly odměněny po 10.000 Kčs. Úspory, které vzniknou z uskutečnění těchto návrhů, odhadují se na 1.100.000 Kčs. Je to tedy velmi dobrý obchod: vydáme 150.000 Kčs a ušetříme 1.100.000 Kčs! Bylo by však pochybené se dívat na věc jen z toho hlediska; ještě důležitější je, že svědčí o kladném poměru k práci, o kladném poměru k podniku. A to právě potřebujeme v národních podnikcích jako sol. Bude potřeba, aby zaměstnanci viděli v podnikcích něco víc, než dosud, něco víc, než msto, kde hledají výdělek. Bude potřeba, aby našli hlubší poměr k svému podniku, aby mu dávali více, než co stanoví kolektivní a jiné smlouvy. Bude to někdy těžké už také proto, že zaměstnanci, od kterých se bude žádat nový poměr k podniku, nemohou počítat hned tak s nějakým hmotným zlepšením. Ale při dobré vůli to půjde a způsob odměn za myšlenky a nápady, které mohou zlepšit práci v podniku, je jedna z cest, která k tomu vede.
V. G.

Svátková anarchie

Hovoří se o ní, píše se o ní — a tři dny před tím, než se v kalendáři zjeví zase nějaký nový svátek, komedie se opakuje. Svátek je proměněn v nesvátek suchou cestou vládní výzvy a při nejbližším svátkovém intermezzu se hra opakuje znovu s celou tou polovičatostí, jež je pro řešení některých otázek u nás tak příznačná.

Při dobré vůli najde se jistě i při řešení tohoto delikátního problému rozumný kompromis, ale jen, probůh, vyřešte už jednou svátkovou otázku pro celé období dvouletky jako celek a vycházejte při řešení věcí ze zásady, že nejdůležitější je, aby se ve všední dny pracovalo pořádně a svědomil-

tě. Pak by nás, přiznejme se, svátkový problém už tolik nebolel.

Jirí Zhor

O mládež

Bylo by těžké podat úhrnný a přesný obraz dnešní mládeže a najít, v čem je lepší nebo horší než předchozí generace. Působilo na ni mnoho sil a vlivů, kterých dřívější léta neznala. Se školou to bylo všelijaké; někdy nebylo uhlí, někdy se sbíral starý papír nebo staré kosti; mnozí mladí poznali vězení a koncentrační tábory; jiní byli nasazeni do továren; některé to posilovalo ke vzdoru, jiné to lámalo. Mnoho dětí bylo bez otců a matek; rodiče se nemohli věnovat dětem tak, jak bylo potřeba; byla bída o kus chleba; u některých to podlamovalo tělo, u jiných duši. Mnozí mladí viděli příliš náhle před sebou život v jeho plné drsnosti.

Po každém velkém společenském otřesu uléhá mezi lidmi stín únavy, mravní krise. To, čemu říkáme pokles pracovní morálky, je jenom jedním z jeber nepěkného vějíře, který je před námi rozevřen a brání výhledu do budoucnosti. Více by o tom pověděla suchá čísla; čísla lékařů a kriminalistů, advokátů, okresních pečiči o mládež, SNB, čísla o nebezpečí alkoholismu, pohlavaích chorob. Bylo by špatné vidět tyto a jiné věci černěji, než je potřeba. Ale bylo by ještě špatnější je nevidět. To vše, čemu říkáme mravní krise, vníká i mezi mládež. Je těžko změřit, v jaké šíři a hloubce.

Řekneme-li: mládež, ozve se SČM. Svaz české mládeže. Zájem o SČM byl největší, když SČM se dostal do středu zájmu politických stran, když se vytýkalo, že SČM neudržuje ve své organizaci rovnováhu politických směrů. Ukažte jistě budoucnost, jak se tyto věci spravi. Ale hlavní bolest dnešní mládeže není v tom, jak srovnat v organizaci mládeže různost politických směrů, nýbrž spíše v tom, že značná část mládeže stojí mimo jakoukoliv organizaci, že je indiferentní, je mimo jakýkoliv vliv, který by mohl na ni působit k dobrému. Tento stav podporuje nejednotnost tělovýchovy. Má být mládež v SČM, v Junáku, v Sokole, D.T.J. má pracovat v politických stranách? Organizaci je příliš mnoho, všechny jsou dobrovolné, všude to stojí a padá s několika svěžími hochy a děvčaty, a velká část mládeže stojí mimo. Roste jako dříví v lese, jak na ni působí nejbližší příklady. A je to už takové, že špatné příklady působí silněji než příklady dobré.

Jistě SČM má za sebou kus dobré práce. Můžeme však říci, že otázka mládeže je jen otázkou SČM? Je viditelná snaha postavit i předškolní výchovu mládeže na širší, pevnější, závažnější základ. Ještě důležitější je postavit na široké, pevné a závažné základy i výchovu mládeže mezi školou a životem.

V. G.

Zřídíme populační ústav?

Sotva je u nás druhý tak naléhavý problém, který jsou ochotny všechny strany a celá veřejnost tak jednoznačně kladně řešit, jako je náš problém populační. Vysvitá to ze všech projevů odpovědných činitelů; ukazuje se i zvidavý zájem veřejnosti, což se nestává tak často. Co jsme však dosud pro praktické řešení učinili? Pravda, zřídili jsme stolicí pro populační vědu, a to je vše.

Poohlédneme-li se, jak to dělali nebo dělají jinde, poznáme brzy všechny nedostatky stavu vlastního. Předně sledáme, že všude, kde chtěli přivést svá bádání v populačních otázkách k nějakým výsledkům, soustředili všechno bádání do jednoho střediska. Tím byla získána jednak pracovní jednota, zaručující hospodárné využití a zpracování všeho dle materiálu, jednak vzniklo odpovědné místo, kam se mohli zájemci veřejní i soukromí obracet se svými dotazy.

Zeptejte se u nás některého populačního pracovníka, jak získává materiál, v jakém stavu jej získá a jak jej sám zpracovává. Předně se dovíte, že si jej ponejvíce musí obstarat sám a to přímým dotazem u státního úřadu statistického, nebo vlastním studiem materiálu ještě nepublikovaného, případně čeká (a to vlastně nemůže, nechce-li mít materiál starý), až data vyjdou tiskem, což také trvá mnohdy několik let, nemáme-li na mysli data předběžná, vydávaná brzy po provedeném šetření.

Získaný materiál je však hrubý, samá absolutní čísla, těžko srovnatelná nejen ve vývoji, ale také se statistikami zahraničními. Těch několik znaků, i u nás vycházejících v relativních číslech, je neutěšně malý díl materiálu nezpracovaného. Práce se zpracováním spojená zůstává vždy na pracovnících. Každý z nich si musí získat svůj výsledek samostatně,

každý se musí ponořit až k samým základům jevu, vysokoškolského profesora nevyjímajíc. Spočteme, co energie se tu zbytečně vymrhá!

To je hledisko čistě materiální, ekonomie vědecké práce. Jak vypadá vůbec práce — nemůžeme říci spolupráce — populačnístů? Předně si přiznejme, že nemáme vůbec plán. Snad každý z nich má svůj vlastní rozvrh, svou představu postupu, metody a závěru. Každý z nich si bude napočítávat křivky, rekonstruovat případy v minulosti a propočítávat jevy budoucnosti. Každý z nich... jeden o druhém nevědá.

Není hned tolik disciplin, kde by rivalita tak málo znamenala, jako zde. To proto, že všichni si uvědomují, jak málo toho bylo v československé populační vědě uděláno a jak mnoho se má udělat. Představme si jen skutečnost vzniku národního státu! To znamená, že mají-li se položit základy, na něž mají navázat nové skutečnosti (porodnost, úmrtnost jen českého a jen slovenského národa), je nutno rekonstruovat všechny události minulé na tohoto nového jmenovatele. Počítali-li jsme dosud státní obyvatelstvo v šesti nebo i více národech, ať už jako celek, nebo podle národností, budeme napříště mít základnu dvou národů.

Budeme však mít nejen státní obyvatelstvo, československý lid, ale máme nutně, ať se nám to líbí nebo ne, dvě přírozené základny: české země a český národ — zemi slovenskou a slovenský národ. Pro společnou statistiku československou toho bylo uděláno pramálo, ba skoro nic, takže konec konců vzniká základna jediná jen na papíře.

Teď ke všem těmto problémům, ryze vnějším a formálním záležitostem, přistupuje železná nutnost něco udělat pro zvýšení naší populace.

Za první předpoklad považují zřízení populačního ústavu. Jeho úkoly by spočívaly především v soustředění roztržiděného bádání, dále ve stanovení pracovního postupu theoretického a konečně ve vypracování konkrétních návrhů na zařízení, od nichž lze s důvěrou očekávat zvýšení naší populace.

Ovšem takto heslovitě naznačený program je možno uvést jen k nejšířší informaci. Známe-li však úlohu populačních institucí zahraničních, nemusíme se dále tázat, v čem spočívá činnost takového ústavu. Nemusíme ani jít k biologickému institutu německému, můžeme jen přihlídnout k začínající činnosti britské královské populační komise.

Je tolik speciálních úkolů československých, že zcela vyplní činnost prvních let. Uvědomme si, že musí být nejprve položeny základy budoucí činnosti, vytvořeny předpoklady úspěšného rozvinutí. To arci neznamená, že by ústav nemohl hned na počátku své činnosti účinně zasáhnout do našeho populačního plánování. Stačí říci, že je naším úkolem nahradit nejdéle ve dvou generacích čtyřmilionový schodek odsunu Němců a populační deprese v českých zemích za posledních třicet let. Kdyby populační ústav měl vzniknout byt jen na tyto dvě generace, vzniknout by přece musil.

Přichází ovšem otázka úhrady. Nikdo si nedělá iluzi, že pokračování zakladatelské horečky nadechne, kteréhokoli československého ministra financí. Nikdo nebude tak naivní, aby pohrbil plán jen proto, že nemůže ústav vzniknout jako nový »ouřad«. Nebude-li tedy uznáno, že by populační ústav měl stát na př. vedle statistického úřadu a úřadu plánovacího, bude třeba uvážit, kam jej nejvhodněji přičlenit, ale tak, aby se jeho působnost neomezovala na nečinnost různých populačních komisí, které i u nás už máme. Je nutné, aby svým názvem měl nejen předestřít jasný plán a úkol, ale aby jim byly dány také závazky vůči státu, veřejnosti a potomstvu.

Ideální by ovšem bylo působení samostatné. Kdyby se zdála existence neúnosná, přicházely by v úvahu ministerstvo sociální péče, ministerstvo zdravotnictví, plánovací úřad nebo universita. Nejnověji jsme poznali vynikající úlohu ústavu pro populační bádání při Princetonské universitě, který zpracoval materiál pro knihu Společnosti národů v Ženevě La population future de l'Europe et de l'Union Soviétique.

Jasně je ovšem, že by populační ústav především musil soustředit všechnu populační statistiku, jak ji provádí jako jednu ze svých mnoha činností státní úřad statistický, od něhož však nemůžeme žádat zpracovávání ve myslu potřeb populační politiky.

Nemysleme také, že je dost času. Jsou věci, na něž není nikdy příliš času. Realizace populačního ústavu patří mezi ně.

Vladimír Srb.

Rozhlas na rozcestí

Není to nic divného. Na rozcestí je teď mnoho lidí i věcí. Při tom si řekneme hned upřímě, že až na několik ví-

ce méně z politických důvodů dosazených jedinců, má rozhlas to štěstí, že jej vedou dlouholetí odborníci, kteří dokonce v rozhlase ve cti přestáli i doby nacismu, kteří i tam dovedli najít volné místo, které nepostřehl nacistický censor. Jaké mluvení. Vždyť slavné pražské povstání v rozhlase vypuklo a rozhlas byl vlastně jediný, kdo boj vedl od začátku až do konce.

Několik programových konferencí mělo hlavní úkol — najít to, co je vyjádřením nového stavu věci, co by nový stav věci u nás propagovalo, nebo lépe řečeno, co by k němu vychovávalo. Zatím došli jsme k vypsání soutěže na práce pro literární oddělení. V podmínkách je, že rozhlas udá sám thema. Již v tom, že udá thema, je kus toho, co je pro dnešek příznačné. Nelze to odbýt tím, jak mi řekl jeden z referentů, že za 50 tisíc Kčs první ceny má rozhlas právo žádat to, co potřebuje. Zde se opět vracíme k něčemu, co je tak trochu nedůstojné umělce. Předpisovat thema tvorby. Pripomíná to léta nedávno minulá, kdy se taky nařizovalo, co a jak psát. Je slove pravda, že je třeba udělat něco, co má mluvit k dnešku, ale k tomu si dojde autor svojí cestou.

Je třeba podpořit rozhlasové naší dvouletku? Jistěže ano. Je třeba k dvouletce dělníků? Jistěže ano. Je třeba do práce tyto dělníky komandovat? Jistěže ne. Pracující půjdou dobrovolně, půjdou spontánně, ale úkolem je, tuto jejich svobodnou volbu podpořit, utvrdit je v tom, že budují dílo dobré, pomoci jim k této dobrovolné těžké oběti pro náš stát. A jaká je tato podpora? Nestačí dávat přídatkové lístky, nestačí dávat cigarety navíc, je třeba dát mravní základ.

Nechci ovšem popírat, že povinností státu jest, starat se o to, aby se pracující člověk najedl, aby měl v čem chodit, aby nenuzačil — a to i pracovník ducha. Ale to všechno bude přidáno ve chvíli, kdy všichni pochopí, že práce pro stát je jejich mravním závazkem. A pěstovat tento pocit mravní povinnosti a odpovědnosti vůči státu, to je dnes hlavním úkolem celé naší duchovní tvorby, jejíž jednu část také zastupuje rozhlas.

Co pomůže oslavná hra o kamenících, kteří udělali stáchanovský výkon, když nepovím nic jiného, než kousek více méně reportážně zpracovaného děje, konvenčně prorostlého troškou laického sentimentu? Jistě toto není řešení. To spočívá v tom, jakými cestami povede nás rozhlas k mravní dokonalosti.

Vzpomínám si, že kdysi za protektorátu jsem dostal pozvání k vypracování skeče, jímž prý osvědčím vztah k režimu. A v rozkladu bylo napsáno, že skeč má být v duchu lidovém, sociálním. Nemělal jsem jej, samozřejmě, ale dával jsem pozor, jaký vlastně mají tyto nacisticky rafinované útoky vliv na morálku českého člověka. Jak působily odrhovačky, ráže víc než periferijní, nabité necudností a nestoudností?

Vychováváme mravně silného občana republiky, svobodného, odpovědného za své činy a to ostatní pak bude přidáno! Nelehčujeme jeho duši lehtivými pořady. Nejsem morous a moralista, ale bude-li národ vychováván písničkami:

Hola, hoši, pojďte sem,
já už v klášteře nejsem,

nebo:

V klášteře mě nic netěší,
protože tam nejsou hoši.

A já ráda tancuju,
hezký hochy miluju.

pak ovšem nevím, je-li to správné.

Zde nejde o nějaký komplex náboženský. Slyšel jsem mnoho všelijakých blágrů, slyšel jsem i ruské proticirkevní písně. Žádná se však nesnížila k oplzlosti. uu.

politika

Alena Bernášková

Úvahy tří Američanů

Za poslední války prožil svět neobyčejný duševní i hmotný převrat. Starý svět se stal neuvěřitelným novým světem. Evropa se postavila na novou základnu

svým socialisačním řádem. Jaké stanovisko zaujal Nový svět, nový podle jména? Spojené státy, které ukončily světovou válku č. 2 atomovou bombou, Spojené státy, na nichž spočívá břemeno odpovědnosti největší? Občané Spojených států se ptají: Co jsme vlastně získali touto válkou?

Je po válce, Amerika je bohatší zemí než kdykoli před tím, zvyšuje výrobu, lidé si chtějí odpočinout od plánování, nutného za války, chtějí zvýšený životní standard, který je jim ve volebních kampaních slibován. Všechno klouže do starých kolejí. New Deal skomírá. A není mír. Není klid. Bude-li válka, budou svrženy bomby i na území Spojených států. Hrůzy války v Evropě a na Dálném Východě se najednou připlížily až na práh americké země. Je tu strach. Jsou tu našeptavači: Když tedy musí být válka, proč ne hned, dokud máme atomovou bombu jen my?

Americká svoboda dovoluje každému mít vlastní názor a tento názor veřejně šířit. Mají tu tedy volné pole i publicitu názory, jež škodí vlastnímu zájmu amerického lidu. Jsou tak mocné, že jsou schopny rozdrolit jakýkoliv konstruktivní pochod. Široké vrstvy jsou chvíli ostřelovány názorovou bubnovou palbou s jedné strany, chvíli s druhé strany. Obě strany operují rozumovými i citovými prvky. Jak se v tom vyznat, jak najít východisko, když jediným pramenem informace je buď ta nebo ona strana, nebo ještě jiná a další? Každá má svým způsobem pravdu. Každá se vyzná v psychologii amerického člověka. Není konečně ani kdy lámat si tím pořad hlavu. Tak zájem pomalu opadá. Dostavuje se únava. To je příhodná půda pro hru podvrtných živlů.

Ale v Americe jsou lidé, a není jich málo, kteří vidí nebezpečí, burcují odpovědnost, volají na poplach. Přčtete si jejich slova. Vybírám tři z nich. Tři, z celé velké řady. Tři, jimž povolání umožňuje mluvit k srdcím lidu, tři, kteří jsou lidsky čistí. Jiní z té řady jsou snad důležitější a u nás známější, ale já je vybírám proto, že jsou prototypy oněch po nápravě volajících, a také proto, že jsem s nimi o tom mluvil.

Jsou to Leland Stowe, válečný zpravodaj a rozhlasový komentátor, jenž byl nedávno v Praze, autor tří velkých politických knih, z nichž poslední, »While Time remains« (Pokud je ještě čas, 1946) je rozbořením poválečné situace ve světě, prvků, které k ní vedly, a nástin cesty, již se svět musí dát, nechce-li dospět k okamžiku, kdy »sebevražda zeměkoule« bude neodvratná. Cestoval během války po celém světě a byl vždy na místě největší krise. Úvodní kapitoly věnuje chlapsky přímému pohovoru s vlastním národem. Vyzývá americký národ, aby sám sobě jednou složil úcty. Nechce přec poslat své děti do nové války. Musí rozumět novému řádu světa, aby si mohl vládnout. Musí mít zájem, neboť se to týká všech, není úniku. Není problémem žít, ale zůstat na živu. Proti atomové bombě není ochrany. Její tajemství není vůbec žádným tajemstvím. Výroba atomové bomby je pro několik národů otázkou několika let. Spojené státy by mohly i nemusely být vítězem. Ani by na tom mnoho nezáleželo. Atomová bomba je přemíí pro toho, kdo jí hodil první. Když byla svržena první atomová bomba na Hirošimu, co udělaly Spojené státy? — Nevyslovily se. Svolyaly konferenci až o čtyři měsíce později a přiměly tak Rusko, aby vstoupilo do atomového soutěžení. Vědečtí pracovníci, jako Harold C. Urey, Dr Enrico Fermi, Dr H. de Wolf Smyth, dr. Leo Szilard, dr. A. Einstein a jiní nebyli dotázáni.

Co se zatím stalo? Většina vojsk se na rozkaz co nejrychleji stáhla z Japonska a Německa. Americký národ byl přesvědčen o své síle, již není možno napadnout nebo oslabit. U voličů se objevil nedostatek odpovědnosti. Za-

hraniční politiku nechali na starosti Washingtonu. Nebyli informováni. Žili v přesvědčení, že vynálezy znamenají demokracii. Heslem bylo žít dnešku a o zítřek se starat, až když je tu. Dívali se na svět za Atlantickým oceánem jako na »hádající se Evropu«. Podívejme se na fakta. Sovětský svaz je třikrát větší než Spojené státy, má šestinu světové půdy a desetinu světového obyvatelstva. Pro vojenskou službu je neschopných jen pět procent proti americkým třiceti. Jeho přírodní bohatství je rozseto a strategicky bezpečno. Duševní hladina neobyčejně stoupla. Sovětská mládež podstoupila nejvyšší oběti, nutné pro pokrok jejich národa. Je to nový druh magnetismu, který přitahuje. V Sovětech není rasové diskriminace, Sovětský svaz je na rychlém pochodu za svým cílem.

Jak to vypadá v Americe? Aby bylo zabráněno nezaměstnanosti, je nutno vyrábět. Stroje vládnou. Průmysloví podnikatelé jsou do velké míry na kordy s dělnictvem. Vláda se snaží je smířit, přesto však hlasy protestují proti plánování a vládnímu zásahu. Je málo odpovědnosti. Máša Scottová, Ruska, žena Američana, praví o Spojených státech: »Postrádám tu povzbudivé moci společné práce ke společnému cíli.« Je nutno nejdřív dát vlastní dům do pořádku, než se lze starat o pořádek v domě světa. — Volně jsem tu citovala slova L. Stowa, určená pro jeho národ.

Jako druhou uvádím paní Helen Gahagan Douglassovou republikánskou poslankyni kongresu za stát Kalifornii, náhradnici v americké delegaci u Shromáždění spojených národů, matku dvou dětí:

»Je po válce, ale není ještě mír. Lidé jsou nesví. — Válku jsme vyhráli. Zbývá nám ještě vyhrát mír. Musíme teď mít na srdci svůj cíl s vědomím, že, ať už se nám to líbí nebo ne, budeme společně sdílet výsledky svého snažení. Zdědili jsme pro úkol, který je před námi, zdravé a silné tělo. Jsme bohatí v průmyslové kapacitě, ve vědeckém hospodaření, bohatí svou zásobou odborných pracovníků, bohatí svými vědatory a umělci, máme veliké přírodní bohatství. Jsme nedotčeni válkou. Nebyli jsme nuceni se skrývat v podzemí. Na naše města nedopadly bomby. Máme všechny předpoklady. Jen se do toho dát. Jestli to nedokážeme my, nedokáže to nikdo. Stále se debatuje o Pearl Harboru. Správně. Je možno si z toho vzít poučení. To poučení, jak nebezpečné je, nečíst varovné tabule. A ty tu jsou všude, jen umět číst.

V naší zemi jsou určité skupiny, lidé, kteří si myslí, že bychom se mohli domluvit s Hitlerem a Mussolinim. Byli to izolacionisté tenkrát, jsou to izolacionisté i dnes. Tenkrát byli slepí před blížící se válkou, jsou slepí i teď, když budujeme mír. Zlíbilo se jim utrácet svůj čas — i náš, rýpáním, hrabáním se v archívech — snaží se dokázat, že kdyby nebylo Franklina D. Roosevelta, nebylo by došlo k válce. Tito lidé vždy denáviděli všechno, zač se stavěl on, neboť měli pohrdání pro drobný lid. Nyní se snaží útokem na jeho pověst dosáhnout dvou věcí: předně zabít jeho program a ospravedlnit svůj dřívější izolacionismus. Jaká ironie! Tito lidé, kteří se snaží dokázat, že nás president Roosevelt vehnal do války, připravují svými neustálými útoky na Sovětský svaz půdu pro závod na atomové zbrojení a — poslední válku. Jsou ti lidé tak nevědomí, že nechápou, co by se stalo, kdybychom byli vzdali Čínu, Filipiny a Hawai a prodali zbrojní materiál Japonku, jak žádali? Dřív nebo později by nás byli Japonci napadli. A Němci? Což by se nebyli vrhli po vyřízení Evropy a Sovětského svazu na nás? Norimberský proces o tom přinesl jasné důkazy. Tito lidé se snaží rozbít naši jednotu, aby uspokojili svou politickou ctižádost v nejnebezpečnějším okamžiku dějin. Oni jsou pro nás součástí nebezpečí. Pamatujete se na tu noc, kdy jste stáli kolem mrtvého presidenta, pamatujete se, jak jste si slavnostně přísahali, že dokončíte to, za čím president Roosevelt stál a zač tak hrdinně bojoval? Nač tedy ještě čekáte? Dejte se do práce.

Ukažte svým zástupcům ve Washingtoně, že jste připraveni, že přijímáte výzvu. Nesmíme mít strach, nesmíme mít úzký obzor, neboť bychom ztratili důvěru světa — a my potřebujeme spolupráci všech národů světa. Nejedná se o kontrolu atomové bomby, nýbrž o kontrolu vzájemných vztahů mezi národy. — Musíme spolu vycházet v dobrém. Ve všech resolucích byl zatím kladen větší důraz na atomovou bombu, než na to, abychom spolu vyšli v dobrém. Jestli bude mít svět pocit, že se nelze spolehnout na mezinárodní ujednání, znamená to, že se budeme vracet k izolacionismu, a to k jeho novému druhu — izolacionismu atomového věku. Znamená to, že bychom stále museli být na stráž, že moc vypovědět válku bude dána jednomu člověku, ale on nevyprovádět válku — jen stiskne knoflík. To znamená konec demokracie, konec člověka. Musíme se tedy podívat faktům tváří v tvář a musíme se učit. Učit nauce o lidských vztazích. V tom jsme pozadu. A nebudeme-li se učit rychle, ztratíme důvěru všech národů světa a s ní i poslední možnost vybudovat mír. To je náš problém.«

Třetí je Norman Cousins, mladý pokrokový kritik známého jména, člen redakce literárního týdeníku »The Saturday Review of Literature«, autor filosoficko-politických spisů a knihy, pojednávající o problémech a vyhlídkách atomového věku:

»Amerika zavrhlá izolacionismus. Udělala to zcela oficiálně. Podepsali jsme listiny, zavazující nás k všesvětové spolupráci. Konečně jsme se stali internacionalisty. Konečně, jak si pořád říkáme. Ale je pochybné, byla-li Amerika kdy víc izolacionistická, než dnes. Jsme ochotni namáčet pera do mezinárodních kalamářů a podpísovat listiny, jež nutno podepsat. Ale když přijde čas udělat to, co je napsáno nad podpisy, tváříme se, jako by se nás to netýkalo.

Nejsme izolacionisty především v mravním smyslu? Čtete noviny. Dočtete se, co se děje v ostatním světě, jaký je skutečný stav člověka L. P. 1946. Zjistíte, že existují miliony lidí na světě, jejichž život je vysoušen. Také si však přečtete reportáže o tom, jak se u nás stojí fronta na nylonové punčochy, jak se stojí fronta před restauranty a zábavními podniky. Všude najdete ohromné reklamy, soutěžící o váš zájem a o váš dolar. Kupují se soukromá letadla, ledničky, platinové šperky, tlakové vařiče, vitaminy, zdravotní lampy, zkrátka všechno, čeho se naši trpící veřejnosti nedostávalo během války.

Znamená to, že miliony lidí v ostatním světě bojují o holé živobytí, zatím co my instalujeme svoje ledničky a děláme si zásobu vitaminů. Jsme si tak nevědomi své vlastní velikosti, že považujeme své výhody a štěstí za nejpřirozenější věc na světě?

Naše atomová bomba změnila naši odpovědnost v závazek. Ale ještě jsme nenašli protiopatření — atomové protiopatření, jež není chemického ani fyzikálního rázu. Atomové protiopatření je veřejné mínění v akci, mocné protiopatření, jež by mohlo zredukovat potíže a rozpory mezi národy. Jaká velká příležitost pro nás právě teď, jaká obrovská psychologická výhoda po skončení světové války rozehrávat atomová protiopatření a chopit se mravního vůdcovství. Ale tato příhodná doba mizí a svět vůbec se již počíná vracet do starého systému izolace, mocnářské politiky, do sfér politických vlivů — do semeníště váleku.

A proto musíme zmobilisovat svou dobrou vůli, musíme zmobilisovat své průmyslové a zemědělské jednotky. Nebude to lehké, ale naše umrtvená odpovědnost se probudí.«

Amerika hledá cestu. Má své ukazatele, kteří milují svou zemi. Dovolávají se zdravého lidského rozumu širokých amerických vrstev, jež dosud v dějinách nezklamaly.

Čech odpovídá Slovákům

Mám před sebou zatím dvě slovenské odpovědi na svou úvahu o česko-slovenském poměru. Odpověď pana Chochola je polemická, citově vzrušená. Odpověď »Slováka«, klidná a věcná je skutečným příspěvkem k diskusi.

Odpovím na jednotlivé body:

1. »Slovenská aktiva«: Zajisté tu přichází v úvahu zahraniční účast Slováků na boji za osvobození. Byla poměrně velká. Co se týče ostatního: Kollár, Šafařík...: zajisté, ale také Svatozar Hurban Vajanský a jeho družina, kteří Čechy nenáviděli a byli vášnivě proti spojení s nimi. 70.000 Čechů, kterým Slovensko poskytl pobyt? Snad se shodneme, že skutečnost, že někdo je někde zaměstnan, má svojí stránku: a) pracovní výkon, b) existenční zabezpečení. Těch 70.000 Čechů nezahálelo. Pomáhali budovat. To je české »aktivum«. Jejich existenční zabezpečení je slovenské »aktivum«, ale jeho hodnota je oslabena tím, že české země vydatně přispěly finančně.

2. Pasiva na české straně: Pan farář Chochol jenom rozvádí mé tvrzení, že Češi někdy Slováků uráželi. Ale pozor, I Slováci uráželi Čechy, a jak! A nejen »neznabohy«, »volno-myšlenkáře«, ale i lidi, kteří přinášeli opravdu kulturu a pokrok. A byl snad některý Slovák u nás potupen ztyrán, ožebračen a vyvezen na hranice, jako tolik Čechů na Slovensku, Čechů, kteří nic zlého Slovákům neudělali?

3. Pětka k dějepisu za tvrzení, že myšlenka samostatného a svobodného státu a její provedení byly skoro úplné dilem Čechů, by asi nesešla. Necht' si pan farář přečte, co sami Slováci napsali o žalostném stavu slovenského národa v roce 1918.

4. Finanční příspěvek českých zemí? Hle, kámen úrazu, tabu. Tato výtky podle pana Chochola Slováci často urážela a ještě uráží. A pan Chochol má pravdu. Je tomu tak. Ale jakým právem? Uráží je snad to, že české země přispěly? Snadná pomoc: vzdát se příspěvku. Teď ve dvouletce by byla skvělá příležitost. Ale zdá se, že Slováci nijak nelitují, že se jim dostává podílu nadměrného. Nebo je uráží, že pro svou poměrnou slabost byli na ono přispění odkázáni? To by však byla jenom uražená pýcha. Či to, že o tom Češi mluví? Ale k tomu přece máme právo, když nemilosrdně sami odhalujeme své chyby a nedostatky. A mají Češi s klidem snášet tvrzení, které i dnes od Slováků pořád slyšíme že prý dvacet roků pro Slovensko nic nedělali a že na nás dokonce Slováci dopláceli, že jim ještě snad (!!) saháme na »štatný váček«?

Jako velká většina Slováků ani pan Chochol nevěří, že české země skutečně doplácely. Necht' si tedy vzpomenu na prohlášení vlády po Pribinových oslavách a na prohlášení ministra financí po 6. októbri. Byla plakátována ve všech obcích resp. uveřejněna ve všech novinách. Tam mají přesná čísla.

5. Uminiv si, že se nedá vyprovokovat k nepromyšleným slovům, dal se pan Chochol vyprovokovat. Tvrdí, že byli slovenský stát fašistický a satelit Německa, byl kolaborantským i český národ, a to daleko více než Slovensko, neboť dal Němcům 68 miliard, kdežto Slovensko šest. Přehlédl však nepatrný rozdíl, událost vs. skutku mikroskopickou: 14. a 15. března. Nevidí, že české země byly přepadeny, oloupeny, znásilněny, a že Slovensko se dobrovolně přiklonilo na stranu »nového řádu«. Že Češi vedli, s krátkou přestávkou pomnichovskou, kterou lze psychologicky snadno pochopit po hrozném zklamání, soustavný boj, pevný boj proti německému fašismu. Český národ nespouštěl spolupráci. Svědčí o tom nesčetné oběti německého teroru. Kdyby byli Němci vyvezli ne 68, ale milion miliard, český národ nezradil.

6. Další nedorozumění: český odboj a slovenské povstání. Konstatoval jsem, že slovenské povstání samo o sobě nemohlo zařadit Slovensko mezi vítězné národy. Pan Chochol z toho usuzuje, že Čechy nejvíce »škrie« slavné povstání. Řekl jsem, že povstání bylo velká věc, hrdinné boje proti přesile a nepříteli cizímu i domácímu. Není to jasné? Je dovoleno v tom vidět závist a tvrdit, že má povstání »škrie«? Opakuji, že to byla velká věc. Pan farář Chochol se mýlí naprosto. Slovenské povstání Čechy »škrie«. Proč také? Proč by měl závidět Slovákům jejich povstání národ, jehož příslušníci od prvního dne okupace po desítkách tisíc umírali v mučírnicích a na popravištích? Národ, jehož tolik příslušníků mělo na slovenském povstání účast (kolik jich jenom prošlo našim krajem cestou za povstáním a pak po jeho potlačení!).

Není také místná výtky, že slovenské povstání propuklo, když ještě byla ruská armáda za hranicemi, kdežto pražské teprve, když už byla v Čechách. Předně Češi nekladou pražské povstání proti slovenskému. Považují je podle pravdy za slav-

nou sice, ale přece jenom epizodu v boji za osvobození. Teďku za větu. Český boj proti okupantům byl jiný, to je takový, jaký dovolovala situace a naprostý nedostatek zbraní (Kolikrát nám byly marně slíbeny!). Nebyli jsme také v zvěsti, nýbrž přímo v ohnisku německé péče a pozornosti.

Pan Chochol nadsazuje význam slovenského povstání. I Češi dobře znají, znají ze své vlastní minulosti. Také ta dělali. Co se navykládali, že »cizina nám závidí«, kolik jí bylo v roce 1919 poctivě přesvědčeno, že bitvy u Zborova a na Chemin des Dames vlastně rozhodly o výsledku války, že válku vyhráli Dohodě Češi! Velikášství malého národa, ru komplexu »cizina o nás ví«. I Slováci toto vývojové stadium překonají.

7. Český národ nevstoupil ve svazek se Slovenskou národní radou. Instituce nevstupují ve svazek čili spojení. Tím méně může vstoupit ve svazek s institucí národ. Český národ uzavírá smlouvu se slovenským národem, nikoli s SNR. To je zejména také v praxi chromý rozdíl.

8. Pan Chochol myslí, že požadavek, aby Češi přijali slovenštinu za úřední jazyk, Čechy pobuřuje. To nevím. Za setu mohu říci, že mně by to bylo celkem jedno. Ale kdyby se u měl utvořit společný jazyk proč zrovna slovenština? Z jakých věcných důvodů?

9. Podle pana Chochola je můj článek namířen proti Slovákům, uráží je a podřívá základy republiky. Podle »Slováka« upozorňuje na hrozící nebezpečí nedorozumění. Posuďte sami kdo má pravdu. Já »Slovákovi« za jeho slova tisknu ruku. Jeho námitky lze, doufám, shrnout takto: všechny nesnáze za vinili vlastně Češi prosazováním fikce jednotného národa. Slovákům úplně cizí; Češi žasnou, že mají zapomenout, zatím co se chystali trestat; obnovování úvah o jednotném národě je zdrojem nových nebezpečí; košickoú dohodou neměli být Češi obelstveni, šlo jenom o životně nezbytné záruky slovenské své bytnosti.

10. Problém jednotného národa. Skutečně mnoho nesnáze vyplývalo právě odtud. A je čím dále zřejmější, že úvahy o jednotném národě dnes dráždí Slováků více než dříve. Víc v nich (naprosto neprávem) snahy odnárodňovací. Ale položím si dvě otázky. První: byla to jenom fikce? Což jsme nebyli původně jeden národ se společnou spisovnou řečí? Což ne musel Stúr teprve shledávat doklady pro své tvrzení (politický povahy), že Slováci jsou zvláštní národ? Což to nebyli právě Slováci, kteří se nejostřejší postavili proti jazykové odluce? Ale budíž, připustíme, že to byla jenom fikce. Táž se: byli důsledky pro slovenský národ špatné nebo blahodárné? Tvrdím že tato fikce umožnila záchranu Slovenska. Byla naprosto nutností mezinárodní a vnitřní politiky. Jedině díky této fikci mohli být Slováci pojeti do společného státu, který, jak uznávají, je zachránil. Kdyby byli už tehdy považováni za národ zvláštní, byli by dostali (snad) samostatný stát, který by byli Maďari hravě smetli. Jak je možné, že Slováci nechtějí uznat tyto tak jasné skutečnosti? A dále: jestliže jsme byli jeden národ, tu jsme právě tvořili stát národní, v němž Maďari a Němci byli pouhými menšinami pouhými hosty, »kolonisty«, jak je nazval Masaryk, stát určený pro »Čechoslováky« čili pro Čechy a Slováků. Kdybychom se však byli považovali za dva národy, pak byl logickým důsledkem jediné stát národnostní, stát Čechů, Němců Slováků, Maďarů, podkarpatských Rusů Židů a Poláků. Práv o takový stát tolik usilovaly menšiny maďarská a německá neboť dobře věděly, že tím ohrožují samotnou existenci státu Republika, která Slovákům tolik dala, by se byla rozpadla mnohem dříve, než by byl čas položil aspoň základy, nato vybudovat, co se skutečně vybuďovalo. Jsou některé nesmírně blahoděrné fikce. Proto poněkud pobuřují stálá slovenská tvrzení, která teď čteme a slyšíme, že idea jednotného národa všechno zavinila. Budíž, opusťme ji (jak už jsme také učinili) ale minulost není dovoleno takto vykládat.

11. Podle »Slováka« žádnému Slovákovi v roce 1918 ani na mysl nepřišlo, aby se považoval za něco jiného, než pouze za Slováka. To je omyl. Jak zní martináská deklarace? »Národní rada vyhláší v mene česko-slovenského národa, bývajícího v hranicích Uhorska... a dále »národní rada osvědčuje 1. Slovenský národ je částka rečové i kulturno-historicky jednotného česko-slovenského národa...« Pro ústavu vybudovanou na této myšlence, hlasovali všichni Slováci. A tak bych mohl pokračovat dlouho.

12. Co však znamenala tato fikce v praxi? Odnárodňoval snad Češi Slováků? Což nepomáhají tvořit slovenské školy a kulturní instituce, často od samých základů a proti slovenskému nepochopení a zaujetí? Nebyla snad slovenština

úředním jazykem, naprosto rovnocenným češtině? A nebylo právě díky této myšlence investováno na Slovensku tolik českých peněz?

Byly četné jiné příčiny nesnázi, a závažnější. Překvapuje, jak důsledně Slováci zapomínají na jednu z nich: na některé zvláštnosti slovenské národní povahy. I Slováci mnoho zavini. O tom by mohli do nekonečna vyprávět Češi (a právě nejlepší z nich), kteří pomáhali budovat Slovensko. (A zase: nechci rekriminovat a vyčítat. Snažím se jenom zjistit, v čem byla chyba.)

13. Češi prý se chystají »trestat«. Jaký to omyl! My Češi přece musíme lépe vědět, co a jak jsme si představovali. Mnoho se uvažovalo za okupace o budoucím česko-slovenském poměru, ale s touhou »trestat« isem se nesetkal. Naopak, bylo pevně odhodláni neopakovat chyby. Ale přirozeně skoro všichni čekali, že také budou odčiněny křivdy, spáchané na Čechách. Ze budou odčiněny při nejmenším symbolicky, když už skutečně odčinít je nelze. To není touha po pomstě, to je požadavek nejzákladnější spravedlnosti a slušnosti. Proto jsou tak zklamáni, když vidí, jak je tato myšlenka Slovákům vzdálena.

14. Uznávám však, že jsem se vyjádřil poněkud nevhodně, a že Slováci mohli mít z mých slov onen dojem. Chtěl jsem říci toto: Češi neměli v úmyslu obnovovat staré chyby a pokračovat na nesprávné cestě; chápali nutnost důkladné revize; ale byli mravně i politicky oprávněni očekávat něco jiného než to, co si Slováci (opakuji to slovo) nadiktovali. Aby bylo jasno, jak to myslím: byly tři teoretické možnosti:

a) jednotný národ československý. Výhoda: zejména jednotné hospodářství, prospívající slabší (slovenské) části (výdaje, investice!). Nevýhoda: zejména nemožnost praktického uplatnění. Slováci ji všichni odmítají: Správně. Ale i Češi! (a Slováci by se podivili, jak málo nyní Češi touží tvořit s nimi jednotný národ.)

b) dva národy, s možností splynout, dříve či později, v jeden. Výhoda: pro tuto dobu by byly odstraněny v největší části příčiny nedorozumění; později pa možnost jednoy stále užší. Nevýhoda: odpor Slováků. Ale kolik Slováků? Všechny či jenom části, a jaké části? A co Češi? To právě by měla naše diskuse ujasnit.

c) dva národy jednou provždy. Nevýhody isem uvedl. Výhody: možnost okamžitého jednání.

Aby bylo jasno: Češi pokud mohu posoudit, s touto možností se částečně smířili částečně ji vítají, mnozí s nadšením. Začínají totiž chápat, jak je tato alternativa pro ně výhodná (s podmínkou, že bude skutečně, zejména na poli hospodářském, odrazována, a že se nebudeme, kdykoli jde o investice a jiné výdaje, promptně uchylovat k thesi jednoho národa).

Tak možno, i tak možno. Dohodneme se před ústavou. V praxi je jasné, že z vítězství přání Slováků, neboť dohodnout se musíme. Zda k prospěchu či ke škodě obou národů, ukáže budoucnost. Patrně k obojímu, někde k prospěchu, v jiných oborech ke škodě.

15. Řekl jsem, že pro mne je otázka vyřizena, že uznávám Slováky za naprosto zvláštní národ. Řekl isem také, že jsem pro národ jediný. Je to protimluv? Není. Předně rozlišujeme národ etnický a národ politický. Uvedu příklad: máme etnické národy francouzský, německý, italský ale máme politické národy francouzský, německý, italský, švýcarský, belgický. Poslední dva jakožto etnické národy neexistují. Jinými slovy: jeden etnický národ může se rozložit politicky na několik národů, a naopak jeden politický národ se nemusí skládat z jediného národa etnického. A za druhé: přání musí ustoupit skutečnosti, tím více přání zaměřené do budoucnosti.

16. »Slovák« má patrně pravdu: čím volněji, tím pevněji. Proto samozřejmě autonomie, a co největší, tím spíše, že naprosto odpadá obava (zprvu odůvodněná) z maďarofilství. Ostatně autonomie je nevhodné slovo. Tedy naprosto rovnoprávnost. Ale s podmínkou, že také pro Čechy. Je nepřijatelné, aby Čechům vládl i Slováci, když Češi nemají na Slovensku co pohledávat. Slováci nás vlastně nutí svým výkladem zásady rovný s rovným, abychom její politické provedení chápali tak, že ústřední vláda je a má být vlastně česká a jenom na Slovensku má být autonomie. To je ovšem nesprávné. Společná vláda musí být česká i slovenská ve správném poměru, daném počtem obyvatelstva. Jinak důsledná autonomie, a to zejména na poli finančním. Každý za své. Jinak nevidíme ze sporů, podezření, rekriminací.

17. Tvzení, že košické záruky, nepřijatelné Čechům, jsou slovenskou životní nezbytností, se mi zdá přehnané a neorokázané. Zásada rovný s rovným ano, ale její dnešní provedení nikoli. Pozor, ať se z toho nestane líbivé volební heslo, kterým

jsou důvěřivé davy voděny za nos. Slováci musí nahlédnout, že si nemohou vymáhat, jak to činí, při každé příležitosti daleko více práv, než jim přísluší podle nejlépehodnějšího měřítka.

18. To je první základní věc. A druhá? Řeknu ji zas tak otevřeně: Češi by rádi zapomněli a znovu pomáhali; ale poučení zkušenostmi, nemají důvěru. Nejsou jaksi nakloněni věřit pouhému slovenskému ujišťování, byť sebe horlivějšímu. Mohou se jim Slováci divit? Sami mají v pečlivé evidenci všechny české omyly a chyby. Nuže je-li u nich paměť politickou zbrani, smí být i u Čechů. Zapomenout však budeme musít v zájmu soužití. Nechtě to Slováci usnadní Čechům činy. Svými přemstěnými požadavky a neochotou uznat své omyly a chyby to neusnadňují. K těm však Slováci nejví ochotu. Na příklad atera s povolením Sokola. Konečně byl Sokol povolen. Příliš pozdě, a po urážlivém otálení. Hle, zase poučení pro Čechy. Proto nemá »Slovák« pravdu, když se domnívá, že Češi dobře Slováky znají, že vědí, s kým smlouvu uzavírají atd. Naopak: Slovensko je jim do jisté míry záhadou. A také se Slováci za oněch šest let změnili. Nakolik se změnili a zda k prospěchu nebo neprospěchu, to teprve musí Češi pracně poznávat.

19. Závěrem zdůrazňuji znovu: nechtěl isem svou úvahou omlouvat Čechy a svalovat všechnu vinu na Slováky, a kdo si ji přečte aspoň s normální pozorností, shledá, že isem to skutečně nedělal. Opakuji, že byly i české chyby, tak zejména neovládali Češi umění včas a diskretně odejít. Snad budu mít ještě příležitost, až dojde více odpovědí, říci, zda a v čem mě Slováci přesvědčili, a pohovořit o důležitější věci o které isem se jenom zmínil: totiž o psychologických irracionalitách v československém poměru. Doufám, že debata bude stále konkrétnější.

Moravus

život a instituce

Václav Kluzák

Pohraničí - dítě vnitrozemí

Pražští novináři zajíždějí do pohraničí a piší obsáhlé reportáže, ve kterých sdělují čtenářům, co viděli a slyšeli. Jejich zájem byl vyvolán otfásajícími statěmi Michala Mareše. Výsledek novinářské činnosti je uspokojivý. Státní správa zasáhla v pohraničí tvrdě, ale zaslouženě. Dlouhé řady trestních činů se dostaly na pořad práva, a věříme, že bude během příslušné doby všechno napraveno. Ale život v pohraničí nejsou jen trestné činy, jak se mnohým vtírá v mysl pod dojem posledních událostí. Pokusíme se vyličit kus života v pohraničí, kde uvedeme dobré i zlé. Činíme tak teprve v té chvíli, když už doufáme mít jistotu, že zlé činy už nebude nikdo krýt.

Komplex méněcennosti

Každá věc má líc a rub. Očistná kampaň, která nyní v pohraničí probíhá, měla přijít před rokem. Tehdy nebylo lze se dovolat spravedlnosti. Hlas spravedlivých zanikl v lavině revoluce. Opožděným zásahem se stalo, že mnoho nejpustších darebáků není dnes v pohraničí, ale ve vnitrozemí, kam se vrátili téměř obratem. Ale legenda o zlatokopech měla veliký ohlas, vtípy o národních správcích psychosu prohloubily, a nynější čistka dovršila situaci tak, že mnoho lidí se dívá na pohraničí s despektem. A dva miliony lidí, kteří zakotvili v pohraničí, to cítí a jsou deprimováni. Mnohdy natolik, že uvažují o návratu do vnitrozemí, aby také na nich neupěl nádech přihany. Ve vnitrozemí je všechno dokonalejší, tak by se asi dala charakterisovat celková nálada — a ono to není vždycky tak pravda. Je našim velkým a společným úkolem: obnovit důvěru v slušný život v pohraničí.

Každý začátek je těžký

Dne 28. března 1946 byla delegace »Regionálního sboru pro pohraničí« u pana presidenta republiky. V srdeč-

ném rozhovoru řekl pan prezident účastníkům: »Pamatujte, že budete úplně nový život, budete od základů, a s tím jsou spojeny mnohdy veliké obtíže.« Ano, svatá pravda. To nejzákladnější: vztah lidí, sousedů, spolupracovníků, jest nejobtížnější. V jedné vesnici či městě se sešli lidé, kteří se do té doby vůbec neznali. A měli a museli vytvořit vztahy, které jsou Čechům přirozené na příklad v Táboře nebo ve Lhotce u Chrudimi. Jeden dal českou dobrosrdečnost a druhý válečnou prólhanost a prohnanost. Muselo to skončit špatně, ale mohl při tom utrpět ten dobrosrdečný.

Na úřadě ONV nastoupil jako úředník holič nebo zámečník. Hodný člověk, měl dobrou vůli, ale na svůj úkol nestačil. Na velkém zemědělském statku nastoupil deputátník. Zlatý člověk, ale stále se ohlížel po šafáři, který mu dával rozkazy. Byl na to zvyklý. Na berní správě bylo 12 systemisovaných úřednických míst. A byli tam dva. Nu, nemohlo to jít. Okresní správní komise — malé vlády bohatých okresů — vládly téměř rok jako projev vůle lidu. Než se dostaly ústřední úřady k úřadování — první obězák ministerstva vnitřního obchodu došel až v prosinci 1945 — vládly okresní správní komise podle moudrosti a rozumu svých členů. A tyto nemuseli být ani moudří ani rozumní — předpis na to nebyl — přesto se mnozí zhostili své úlohy čestně.

V továrně na obetkané gumové zboží se pracuje s jemnými nitkami. Všichni Němci odešli a Češi se v potu tváří zapracovávali. Ale naučili se tomu. Celý rok to trvalo, a podnik musil být pasivní. A to nedodává ani spokojenosti, ani sebevědomí. Z takových malých denních drobností, ale životních záležitostí tryskala nedůvěra tu i onde. Šířila se, až zachvátila kdekoho. Osídlenci poznali, že jejich vzájemný vztah se vytvoří teprve po trpkých zkušenostech a delším čase.

Macešské vnitrozemí

Starosta — dejme tomu — Velké Lhoty u Přelouče vydával příslušníku své obce Vonáskovi vysvědčení národní spolehlivosti se slovy: »Nezasloužíš si je, ale půjdeš-li do pohraničí, dostaneš je; aspoň se tě zbavíme.« Starosta Nová Vsi u Mělníka dával svému čeledínu vysvědčení zachovalosti: »Máš v trestním rejstříku sedm trestů, ale oni tam v pohraničí na te nepřijdou. Jen běž!« Na úřadu ONV v pohraničí nastoupil jako přednosta úřadu bývalý okresní hejtman. Byt se sehnal v pohraničí průměrně za 6 neděl. Ale za tři neděle už ho z jeho bytu ve vnitrozemí vystěhovali na ulici. Musil několikrát zajet do vnitrozemí, aby chtivým čekatelům na jeho byt vysvětlil, že se ještě nemůže přestěhovat. Špatně se mu úřadovalo za takového stavu; práce v nové republice mu zatrpkla a zahorkla, zvláště když jeho předsedové OSK se k němu chvali jako starověcí bohové zla.

Šéf kriminální policie jednoho okresního města byl zatčen. Po jeho zatčení bylo slyšet u ústředních úřadů v Praze, že byl už za prvé republiky nespolehlivý. Nuže, na exponované místo, kde se rodil nový život, byl vědomě poslán člověk nespolehlivý?

V Teplicích-Šanově nařikají, že se jim v posledních týdnech šikuje jedna celá ulice cikánů. Jejich mentalita je známa z doby předválečné. Jsou oni povoláni budovat pohraničí?

Zemědělec nastoupil do pohraničí do vyrabovaného zemědělského podniku. Zně začínaly, inu chtěl si ze své chalupy ve vnitrozemí vypomoci nějakými stroji, nářadím, dobytkem. Ale národní výbor ve vnitrozemí zakázal, nedovolil a nepovolil.

Praví budovatelé

Český člověk je rád extrémní. A pražský člověk zvláště. Čte a slyší o řadě nepravostí v pohraničí, nuže, zatratí celé pohraničí. Hle, tu jsou vytrvalí bojovníci s trním a

bodlácím: Továrna na pily. Přes 100 českých dělníků, těžce zapracovávaných a přece zapracovaných. Národní správce i se svou dcerou pracovitý do úpadu. A také přísny. I závodní rada musí poslouchat, protože pan správce rozumí podniku lépe. Objednávky z Bulharska a Rakouska, ruda ze Švédska, zkrátka podnik je výkonnější než za prvé republiky.

Zemědělec má 15 ha půdy. Němci byli za války nedbalí a statek pustl. Ale jděte letos! Sklizeň nadprůměrná, sedlák bohatý a spokojený. Pravda, je on i jeho rodina udřený. Doufá, že si v zimě trochu odpočine.

Automechanik — odborník na světla. Přebral dílnu po předchůdci-lumpovi. Přebral i dluh 70.000 Kčs. Za několik měsíců jeho dílnu nepoznáte. Všude vybíleno, čisto, nedbá na pracovní hodiny, jeho spolupracovníci a učedníci ho mlčky a s láskou následují. Nedělají zadarmo a pracují pro sebe i pro stát.

Zámečník přebral dílnu: čtyři holé stěny. Od fondu národní obnovy koupil z podniku C soustruh, vrtačku a drobné nářadí. Nalopotil se s tím, ale od ministerstva průmyslu koupil ještě další stroje. Daleká cesta do Vejprtu a do Jablonce ho neodradila. A bude vyrábět. Začal s holýma rukama.

Ředitel měšťanské školy přebral školu po návštěvě tří různých armád. Přebral spoušť a hrůzu. Stokrát jednal na MNV, stokrát psal všem možným úřadům, prosil, hrozil, žádal. A po roce? Škola jako klíčka. Mnohá vnitrozemská si může vzít vzorek.

Nuže, chceme vidět také toto pohraničí? Ano, jsou ještě výborní čeští lidé — je jich mnoho, velmi mnoho.

Národní správa

Dekretem presidenta republiky byl všechen německý majetek v pohraničí podroben národní správě. Národní správci jsou povinni vést svěšený majetek s péčí řádného hospodáře. Nejsou docela úředníky, protože mimo úřední charakter, to jest odpovědnost státu za vedení podniku, jsou také ještě skutečnými mistry nebo prodáváči nebo předními dělníky v podniku. Nejsou však také pravými podnikateli, protože nejsou vlastníky, a podnikatelství je sterými zásahy — ať právem či neprávem — omezovalo. Nejlépe by se o národním správci řeklo: půl úředníka a půl podnikatele, nebo ani ryba ani rak - a takto se ovšem dlouho hospodařit nedá. Mimo to vyžaduje národní správa pevných charakterů. Hospodařit se státními penězi bez pečlivé kontroly příslušných orgánů je nad síly mnohého jednotlivce. Příležitost dělá zloděje. A tak jsme svědky, že někteří národní správci, kteří byli známi v dřívější době jako poctivci na slovo vzatí, neobstáli. Třeba to začalo maličkostí: použil benzinu podniku na soukromou cestu. Není to světoborná událost, ale je to první průlom k otřesení charakteru. A kde se zastaví pokřivená cesta, která začala takovou maličkostí?

Převedení majetku v pohraničí do vlastnictví osídlenců je naléhavou potřebou prvního řádu. Ministerstvo průmyslu navrhlo přídělový zákon pro konfiskovaný majetek podle dekretu před rokem. Návrh zákona propadl pro politické sváry stran Národní fronty. Rovněž tak návrh Svazu řemesla letos na jaře. Konečně byla nalezena dohoda, a návrh podalo ministerstvo vnitra. Po jednání ve vládě vzalo ministerstvo vnitra návrh zpět k novému doplnění. Doufejme, že se přece jen objeví brzy návrh na poslaneckých lavicích.

Jakmile bude převeden majetek v pohraničí do vlastnictví, bude odstraněno 80 procent příčin trestních činů. A uklidnění života v pohraničí oslaví pravé triumfy.

Politicky — pohraničí nejbolestnější

Před rokem se řešilo v pohraničí všechno politicky. Čtyři tajemníci politických stran Národní fronty objížďali pohraničí, rovnali, napravovali, tmelili.

Mnoho bolestí způsobilo osídlování podle stranického

odznaku. Z toho důvodu mnoho uchazečů, kteří na odznak zapoměli z nedostatku vypočítavosti, nebo odznak nenasadili, protože byli charakterní, se vrátilo do vnitrozemí. Dnes by byli užiteční v průmyslu i v zemědělství. Toporné držení politických posic způsobilo, že některá strana je nenáviděná. To škodí republice, protože potřebujeme, aby všechny strany budovaly rukou společnou. Politické přesvědčení se vnucovalo existenčním nátlakem tisícového druhu. Opilost politickou mocí není menší sociální bídou než opilost alkoholem. Kus solidní důvěry přišlo také nazmar překotným vydáváním dekretů zemědělcům těsně před volbami. Přichází — zdá se — poznání, že s těmito methodami už pokračovat nelze.

Kriminální případy

Žádný zločin a přečin nesmí zůstat bez trestu. Ale práve tu je třeba zbavit pohraničí válečné psychosy. Je zatčen jeden zloděj, a šepťáci už vidí dalších sto zlodějů. Obvykle nepravěm. Ze sta zbude jeden nebo dva. Nebo se hned kombinují hrůzné domněnky. Klempíř — prosfáček okresního města — viděl ve svém politickém předáku pánaboha. Chraň Bůh, aby slyšel proti svému bůžkovi slovo. Jistě by byl zakročil fyzickým násilím. Když byl politický předák zatčen, obrátil se klempíř-prosfáček na čtyráku. Vymyslel na svého dřívějšího bůžka tak obłudné zločiny, že se jich nemohl dopustit ani Džingischán. Ale to nevádí, aby ty obludy nekolovaly v maloměstském šepťání. O kriminálních případech je třeba vydávat úřední zprávy, aby lidská fantasie byla upokojena.

Národní správce průmyslového podniku byl zatčen. Národní správu po něm převzal jeho prokurista. Žili spolu jako bratři. Co dělal jeden, dělal i druhý. Když odjel národní správce na obchodní cestu, přišla náhlá revise. Národní správce už do podniku nepustili. Sedí ve vězení a jeho kolega-prokurista naň podal žalobu. Národní správce byl zatčen v sobotu a v pondělí v 9 hodin ráno měl už pan prokurista dekret ministerstva průmyslu.

Možná, že je uvězněný národní správce vinen. Bude tedy potrestán. Ale ta zvláštní rychlost jednání o jmenování nového národního správce budí v lidech okolo nedůvěru.

Edvard Valenta napsal, že příští český román vznikne v pohraničí. Bude tomu tak. Bude to román dobra i zla, světa i stínu, něhy i hrůzy, práce i podvodu, střízlivosti i opilství, realismu i romantismu. Bude to román živelného a velikého životního výbuchu.

Ale závěr románu nemůže být jiný, než závěr osidlování: vybudovaný nový kus české země, který splyne se zemí mateřskou, a nikdo nenalezne ani geografickou, ani hospodářskou, ani psychologickou čáru, která ještě dnes pohraničí od vnitrozemí odděluje.

doba a lidé

Pearl S Bucková

Černošská otázka v Americe

Všichni inteligentní a světově myslící Američané jsou hluboce znepokojeni a dnes i zahanbeni záměrným zabitím čtyř černošských občanů ve státě Georgii. Tato nešťastná příhoda se stala po opětovném zvolení dvou politických vůdců, známých pro jejich postoj k naprosté nadvládě bílých.

Podrobnosti nezákonného činu pravděpodobně jsou dnes známy po celém světě a zvláště všude tam, kde barevní zůstávají pod nadvládou bělochů. Mnozí z vás se asi dnes diví, jaká je naděje ve vedení Spojených států, jestliže zde můžeme připustit takový zbabělý čin: vytáhnout dva černošské občany a jejich revinné ženy z automobilu, postavit je do řady a zastřelit. Mohu jen říci, že vaše otázka se ozývá

v srdcích tisíců a doufám také milionů Američanů. Jsem přesvědčena, že čtete zprávu, uveřejněnou plně v našich novinách se stejným zoufalstvím a s touž zlostí jako jinde na světě.

Vy, kteří o tom čtete v jiných zemích, můžete se zeptat, jak se takové věci mohou stát? Mohou se stát, protože vše demokracie není ještě v naší zemi vyhrána. Vy, kteří bojujete za nezávislost a bezpečnost svých životů, musíte si uvědomit, že boj pokračuje ve Spojených státech také tak tvrdě, jako všude jinde. Tak dlouho, dokud jediná tmavá American má strach o svůj život, protože naše zákony ho nemohou ochránit, potud boj o demokracii musí u nás pokračovat. Nemyslete však ani chvíli, že náš boj mezi bílými a černými je snad zásadní. To není pravda. Dokonce i v Georgii, kde vraždy byly spáchány, běloši a bělošky litují, že jejich stát byl zostuzen v očích národa a světa, a títo mužové a ženy zdvihnou boj pro demokracii s novou rozhodností a silou.

Jak se stalo, že tato ostudná situace mohla vůbec nastat v mé zemi a proč dále trvá? Tyto otázky mne znepokojují nejen kvůli mým spoluobčanům, nýbrž i kvůli všem poddaným kdekoli. Protože to, co máme zde ve Spojených státech, je opravdu jakési poddanství mezi našimi vlastními lidmi, jakási kolonie na naší vlastní půdě. Zde pracuje imperialismus pod rouškou republikánství a demokracie. Naši černoši, jejichž předkové byli sem přivezeni před sty a více lety, unesení z Afriky, ze své rodné země, a vyhození na naše břehy jako otroci, aby byli prodáváni za peníze, se nyní stali narozdíl a podle zákona plnoprávními občany našeho národa. Podle zákonů demokracie dostali všechna privilegia a práva občanská a v některých státech tato privilegia a práva byla výslovně uzákoněna. Ale v žádném státě jim nedávají bílí občané úplnou rovnost. V některých obcích a městech, zejména kde jich není mnoho, černoši mají všechno co ostatní občané. A ve všech městech jsou bílí občané, kteří s nimi jednají jako se sobě rovnými.

Ale předsudky o rozdílnosti ras vládnou ve většině měst, méně na severu, ale nejmístěji v jižních státech, kde je mnoho černocho. Právě na tento jih byli po prvé přivezeni jejich předkové jako dělníci na bavlníkových polích a jako domácí služebníci. Zde také většina z nich zůstala, dokonce i po občanské válce, která skončila skutečné otroctví, stále jako pracovníci na půdě a jako domácí služebníci. Řekla jsem, že nemáme služebnickou třídu jako takovou u nás ve Spojených státech a myslím, že to je pravda. Ale máme zde utiskovanou třídu — černocho, z nichž se rekrutují, zvláště na jihu, služební síly a veškerí lacíní a nekvalifikovaní dělníci.

Postoj k černocho na severu a na jihu je zajímavý a různý. Zde na severu, který jsem si vyvolila za domov, protože nemohu snést pro sebe nebo pro své děti rasový postoj jihu, černocho má mnohem více možností najít místo klidu a bezpečnosti. Při nejmenším je skoro bezpečný před hrůznou praxí lynčování. Ví, nebo pravděpodobně objeví, že si nemůže koupit dům v lepší čtvrti města, jakkoliv je dobře vychován a inteligentní. Existují hotely a restaurace a veřejná místa, která mu nejsou přístupna. Ale veřejné školy jsou mu otevřeny a státní university ho musí přijmout, přejí-li si vyššího vzdělání. Najde mnoho bílých lidí, kteří s ním budou jednat se stejnou zdvořilostí a úctou, jako s každým jiným, a vůbec si může zaříditi svobodně svou vlastní existenci mimo případy, o kterých jsem mluvila. Ve veřejných dopravních prostředcích může sedět, kde se mu líbí, vlakem může cestovat v kterékoli třídě, za níž může zaplatit. Hospodářsky bývá leckde utlačován. Černocho, vyučený v některém zaměstnání, shledá, že se přednost dává bělocho. Politicky nicméně volí jako občan se stejnou svobodou, jaká přísluší bílým.

Ač to je celkem podprůměrné pro černocho, je to nekočně lepší, než jak se s ním zachází na jihu. Tam jeho vyloučení z běžných práv je absolutní. V hotelích ho nikde nepřijmou, ve veřejných dopravních prostředcích musí sedět v zadu a jeho děti musí navštěvovati oddělené školy. Politicky je diskriminován daní z hlavy, která mu dává právo volit. Je pravda, chudší běloši tím také trpí, ale poněvadž černocho tvoří daleko největší část chudé třídy na jihu, je to on, jenž pocítuje váhu diskriminace a daň z hlavy byla ustanovena hlavně pro něho.

Má bílý muž na jihu vůbec omluvu pro své chování k černocho? Zdá se mi, že nemá. Ale nebylo by správné nezmínit se o jeho omluvách. Jsou to stručně asi tyto: Černoši jsou ne-

snesitelným břemenem pro daně na jihu. Jak je dnes černoch nevědomý a nevdělaný, potrvá dlouhou dobu, než bude přiveden na úroveň bělocha. Vládní moc nemůže být svěřena jeho rukám. Poněvadž černoši daleko převyšují počtem bělochy, odstranění daně z hlavy by znamenalo, že by černoši buď převzali vládu, kterou jsou však neschopni vésti, nebo by upadli do rukou nesvědomitých a zlých bělochů. A tak by se stal na jihu život nemožným pro řádné lidi. Je třeba času, říkají jižní běloši, aby přivedli černochy na stejnou úroveň, kde mohou zaujmout svá místa politicky. Zatím státní správa trpí dvojitým vydáním na oddělené školy, protože běloši na jihu nechtějí posílat své děti do školy s černošskými dětmi. Bílé školy jsou proto také chudší pro tyto dvojité náklady.

Nejtragičtější ze všeho je, že zemědělství na jihu, kdysi tak závislé na laciné práci černochů, se zprůměšňuje a v důsledku toho mnoho černochů bylo hospodářsky vyřazeno. Jaký bude jejich osud, nikdo nemůže předpovědět. Většina pracovních svazů jim nadále odpírá stejná práva a nedovolí, aby se černoši stali jejich členy, protože černoši pracují laciněji a smičují tak mzdy bělochů. Máme u nás nyní vrátivší se černošské vojáky, kteří byli v jiných zemích, kde není problému barevných a kteří přišli domů nespokojení a rozloženi pro nedostatek demokracie ve vlastní zemi. Zahořklí a vydráždění odpíráním stejných práv jsou pochopitelně nespokojeni.

Píši o těchto věcech s naprostou otevřeností, poněvadž uznávám za důležité, aby ostatní země věděly a rozuměly tomuto velkému problému ve Spojených státech. Zatím jsme nenašli žádný způsob řešení. Ti z nás, kdo věří v úplnou lidskou rovnost, kdo vědí, že žádné lidské stvoření není méně než jiné pro barvu své pleti, musí čelit faktu, že je přesto mnoho Američanů, kteří s námi nesouhlasí. Boj je mezi námi samými a výsledek není jasný. Ostatní národové musí pochopit náš boj a musí nám pomoci. Jak nám může být pomoci? Zajiště příkladem kdekoliv jinde. Jestliže se nám ukáže, že v jiných zemích lidé všech barev a ras žijí v míru a rovnosti, ruce těch, kdo chtějí rovnost zde, budou posíleny.

Problém upírání rovných práv je skutečně světovým problémem. Jeho rozřešení není v možnostech jednotlivého národa. My, Američané, nebudeme schopni rozřešit svůj vlastní rasový problém, dokud ve světě nebude rovnost. Věřím, že tak dlouho, dokud imperialismus bude pokračovat ve světě, černošská rasa bude trpět ve Spojených státech. Jsou dva sobě odporující systémy. Systém nespravedlivé moci a nadvlády, nelítostný k jednotlivci, a druhý systém rovnosti, spravedlnosti a respektu k jednotlivci. Nemůžeme myslet způsobem jiných národů nebo lidí, když pozorujeme boj mezi těmito dvěma systémy. V Rusku rasová svoboda se zdá pro jednotlivce zaručena, ale nikoliv svoboda politická. U nás ve Spojených státech máme obdivuhodnou dávku svobody. V Číně je boj jeden z nejpornějších, ale mezi úplně rozdílnými druhy lidí. V Indii je boj mezi kastami a náboženstvími. V Japonsku bojují liberálové s reakcionáři. Všude na světě, v každé zemi, tyto dva systémy spolu bojují a zápasí s měnící se silou. Je to všude stejný boj, který se liší pouze zaměřením. U nás ve Spojených státech je boj soustředěn na černocha a rasovou rovnost. Je příležitostí a příčinou, někdy veřejně přiznanou, ale častěji tajenou a dokonce popíranou. Někteří Američané překrucují pravdu a říkají, že boj je hlavně hospodářský nebo historický nebo nějaký jiný. Ale ti, kdo dbají pravdy, vědí, že boj je rasový.

Rozřešení problému u nás závisí na jeho rozřešení ve světě. Je možné, že nebudeme schopni rozřešit svůj vlastní problém, dokud národové východu se nezvednou na místo rovné západním národům a dokud nebudou schopni žádat rasovou rovnost všude. Čína dvakrát přednesla požadavek rasové rovnosti ve světě, jednou po první světové válce a znovu po druhé světové válce. Opětovně byl její hlas příliš slabý, aby byl slyšen a mocné západní národy ji ignorovaly. Ale přijde jednou den, kdy budou muset být lidé východu slyšeni a možná, že toho dne lidé všude budou osvobozeni.

Říkám »možná«, protože kdo ví, co lidé východu budou žádat toho dne. Jenom budou-li schopni přimknout se k učení svých vlastních moudrých mužů, bude zde naděje na lidskou rovnost, protože právě z východu nejdříve přišel návrh na lidskou rovnost, z Indie, z Číny a Palestiny. Jestliže lidé z východu zapomenou na učení svých vlastních moudrých mužů a budou žádat náhradu a pomstu místo odpuštění a rovnosti, nebude zatím nikdy rovnosti a štěstí pro lidstvo. Nechci se ni-

jak zastávají těch bělochů, kteří zabili černochy v Georgii. Všemi zákony spravedlnosti a práva také oni by měli být usmrceni. Nevím, budou-li vůbec potrestáni nebo skutečně hlídáni, aby byli souzeni. Ale vím, že musíme pamatovat, že nikdo není celá vina ve všech lidech — mezi všemi lidmi jsou dobří i zlí, a dobří, kdekoliv jsou, musí držet spolu jako bratři kvůli lidskosti.

Dnes je jeden z dnů, kdy moje srdce je těžké, poněvadž jsem běloška. Procestovala jsem mnoho zemí, kde lidé jsou tmaví a kde muži a ženy mé pleti nad nimi vládli a jimi opovrhovali. Mnohokrát jsem truchlila proto už jako dítě a přála jsem si, ať bych nebyla bílá, protože je lehčí pro mne nakonec abych trpěla bezpráví, než abych byla jednou z těch, kdo nejsou v právu.

Nevím, jak zjednatí nápravu jinak než volat po spravedlnosti, kdekoliv ji vidím. Ale k své lítosti musela jsem se vrátit do své vlasti, abych zde viděla toto hrozné bezpráví, kdy obyvatelé jedné barvy se vzbouří a usmrcují obyvatele jiné barvy. Jak mohu já, jako Američanka chodit se zdviženo hlavou?

Dobří lidé všech zemí, podívejte-li se na Spojené státy, potkáte-li Američany, pochopíte toto: boj za demokracii je i velmi tuhý, není ještě jasno, kdo zvítězí. My sami to nevíme. Zmatek, jež vidíte v naší zahraniční politice, stále se měnící rozkazy amerických vůdců, přátelé, jež si vybírají, kteří jsou ve skutečnosti vašimi nepřáteli, všechny věci toho druhu, jim nerozumíte, jsou nešťastným ovocem naší vlastní rozštěpenosti. Válka pokračuje.

Ale pamatujte také, že pokračuje. Američané bojují dne spolu jako nikdy předtím, aby vybudovali demokracii. Vše, k čemu nás obdivujete, musíte si to uvědomit a musíte nám pomáhat, kde můžete. Ale vyvážnutí z vnitřního odporu zmatků je stále jasnější a daleko pevněji založeno. Je ovšem také jasno, že čím silněji demokracie budou silnější, silněji demokracii budou bojovat taky daleko úporněji.

Ti čtyři černí Američané nezemřeli nadarmo, protože je jejich smrt se udála hanebným způsobem, hanba a zlost probouzí mnohem více Američanů, kteří spali.

Naše země je tak krásná a bohatá, život je tak dobrý pro tolik lidí, že je lehké zapomenout pro tyto mnohé, že pro ně které ostatní není zde krásy ani bohatství a život není dobrý. Vražda těch čtyř musí vyvstat jako posvátná přezvěst vítězství, kterého musí být ve Spojených státech dobyt.

dopisy

„Jakého člověka vytváříme“

Pane redaktore!

Článek p. dr. Vladimíra Minaříka rozlítostnil by srdce všech techniků, kdyby mohl být brán vážně. Za autorisované civilní inženýry strojní, stavební, architektky, důlní atd. lze odpovědět k vývodům o znalostech řečtiny a latiny slovy našeho profesora z malostranské reálky, historika Laciný, jak nám líčil po pravdě dějiny Říma: nepotřebujeme se fidiť příkladem Scaevola; abychom věděli, jak má vypadat vzorný občan.

Scaevola v našem pojetí byl slaboch — měl si vykasat ručičky a pro vlast bojovat až do konce, a ne se mrzčatit a být na obtíž obci. Laciná nám ukázal, jak vyhlížel Řím otrokářský dobyvačný, nesociální, a víme také, že nebyla jen římská a řecká kultura, která by měla formovat občana — nám stačí veliká naše historie, abychom podle ní ukovali řádného občana. Auto článku se domnívá, že my technici jsme ochuzeni bez římské řecké kultury. Proč? Poradím mu, jak nejlépe ji lze poznať. Vezměte Vaňorého Illiada a jiné skvělé překlady římských a řeckých klasiků. Netvrdte, že záček z těch různých taháků získá víc a má vůbec nějaký kulturní požitek z nedřevných slovíček — vidí jen bezútěšnou dřinu.

Horuje-li autor pro kulturu t. zv. klasickou, upozorňujeme že my technici známe kultury ještě starší, staré již na úsvit dějin vůbec, které byly ušlechtilější, sociálně spravedlivější. Vezměme jen zákoník Hammurabiho z roku 1046, ovšem před Kristem — hlavní, vznešené zásady zákoníku o 300 paragrafech s heslem: »Silný nesmí utiskovat slabšího...«

Nevíme nic, že by střední škola, nabitá latinskými a řeckými slovičky, něco o tom povídala, nebo že by snad měl být autočten v originále. Každý právník zná zákoník Hammurabiho. Který profesor přednáší o tomto jedinečném díle právníckém i sociologickém?

My, civilní technici a právníci vzdělaní, se zkouškami národohospodářskými a ve většině případů s t. zv. středoškolským vzděláním, jsme udivení závěry, k nimž pisatel dospívá. Proč jsme ochuzeni, o? Přefčítám si s rozkoší Puškina v překladech

Horově raději, než bych ho slabikoval z ruštiny. Aristoteles v českém překladu mi říká více, než bych stačil přičíst s teháky. A Antoniovu řeč přečtu nebo vyslechnu v krásné své mateřštině. A co kouzelného čtení klasických autorů ve znamenitých překladech, určených pro kulturního člověka!

Pisatel zmiňuje se o nedostatku pracovní morálky, jako by souvisela se školskou výchovou. Pak zase uvádí německé lékaře, tedy lidi s klasickým vzděláním, jak mučili své oběti. My technici zase dodáváme, že heidelberská universita s vysokou úrovní klasického vzdělání byla semeništem nejzohavilejších individuí. A což dr. Goebbels? Ten se vyvedl klasikům přenáramně. A tekových případů nejen z klasické zahrádky německé, mohli bychom uvést více — patrně se shlédlí na dobyvačností klasických vojevůdců a na tarpejské skále víc, než na klasických filosofech. Při výchově na střední škole vyzvedněte občanské ctnosti velikánů našich dějin — na gestu Scaevoly nelze formovat moderního občana.

Ing. Karel Loskot.

Profesorské stesky

Vážená redakce,

dovolu nám, abychom k článku „Profesor odpovídá na profesorské stesky“ poznamenali také něco my, u nichž to vše obojím klotem — i pracovním úsilím i nespokojeností.

Odpověď profesora na profesorské stesky zařadil bych do občanské výchovy jako vzornou ukázkou způsobu, jak se polemizovat nemá. Faktem je, že služební příjmy profesorů na krytí jejich životních potřeb nestačí. Na této skutečnosti nezmění nic ani skvělé honoráře jednotlivců za bleskurychlé napsání učebnice. Vyzvedávání detailů a přehlížení masy je zamlžování skutečnosti. Neodpovídá také předloženému tématu, zda příjmy služební jsou postačující. Pisatel odpovědi nevyvrací oprávněnost stesků, nýbrž prostě je bagatelisuje. K receptu páně pisatelově, jak se dostat z finanční tísně, bych něco poznamenal. Mnozí z nás také tvořili a dosud tvoří texty pro žáky, rozmnoužují je a vyučují v jedné osobě bez jakéhokoliv zisku. Pokládali bychom za nedůstojné učitele, abychom na dobové tísní žáků vydělávali. Nejsme obchodníci, jsme vychovatelé a nebudeme po žácích chodit koledou. A kdyby všichni členové sboru ve snaze prospěti žactvu předložili ministerstvu zcela legálně své učebnice ke schválení, nebyli by všichni tak šťastní jako pisatel odpovědi a profesorskou bižu by tím zase nevyřešili.

Souhlasím plně, že jsou i jiné práce — rozumějme — dobře honorované. Vždyť o tom přece hovoříme, zda jsou naše finanční stesky oprávněné či nikoliv. Jak to, že většina kolegů nenašla vedlejších příjmů? Nuže — na takovouto činnost nemáme a nás ani času, ani síl. Dnešní škola — aspoň v pohraničí — nás zaujme úplně. Ovšem — kdo chce, čas si už najde. Pak se však často přihodí, že vyučování se stane jeho vedlejším zaměstnáním. A to tím více, čím hůře je placen ve škole. Že každé vedlejší zaměstnání většího rozsahu je na úkor práce školské, je nesporné. Nelze proto tento lék na ozdravení profesorských financí doporučovat — aspoň ne s hlediska lidské společnosti. Učitel patří především k žákům do třídy a stát — ve svém vlastním zájmu — má se o něho postarat tak, aby se mohl škole věnovat stoprocentně a nemusel shánět obchody — někdy i stavu nedůstojné. A v této naší opravdové a upřímné snaze věnovat se škole — a především škole — je také mravní oprávnění našich stesků.

Čarování s poklesem cen mohlo by být potěšující pro naše utužené finance, kdyby se čarovalo po všechny stejné. Ruku na srdce — pak bychom mlčeli jako hroby. Máme však dojem, že leccjakou tu korunkou nám odloudí ony živly, které raději kalkulují s přítomností a neplní své národní povinnosti tak poctivě a obětavě jako učitelstvo. Jsou nám přiznávány zásluhy v minulosti a dávány sliby do budoucnosti, ale že žádáme, abychom dostali za svou práci a odpovědnost tolik, abychom nemuseli hledat vedlejších příjmů a plně se mohli věnovat výchově, to se považuje za rušení pracovní morálky. Nikoliv. My učitelé stojíme jako odborníci na svých místech. Příčinou našich stesků jsou ti, kteří svou neodborností vnášejí rez do státního soukolí a zmenšují státní a tedy i naše příjmy.

Ať už je to však u nás jakékoliv, jsme si vědomi, že budujeme svou vlastní chalupu. Do práce jdeme s elánem, i když klejeme na ony jedince, kteří nám naši práci kazí. Budoucnosti se nebojíme, tím méně pak pohrůžky pisatele odpovědi, že bude před veřejností mluvit naplno. Výborně. Jediné tak dojdeme k ozdravení našich poměrů.

Dr. Frant. Brychta

vláda se netají tím, že se zde nedává to, co by se dít mělo. Je si vědoma, že státní zaměstnanci nejsou u honorování přiměřeně ostatním zaměstnanecům vrstvám. Je si dále vědoma, že nadto v době socialistické éry našeho nového budování státu je právě naopak a sociální, protože jakýmsi vyrovnávacím přídatkem o něco zvyšuje počty státních zaměstnanců (profesorů), ale to se netýká tří nejnižších, tedy sociálně nejslabších platových kategorií. Už za první republiky jsme viděli, že služební počty státních zaměstnanců byly upraveny ve prospěch zaměstnanců starších a že tedy ti, kteří na platovém zákoně pracovali, tehdy nezapomněli především na sebe. Nyní pamatovali zase na prvním místě právě na ty nejstarší, t. j. (jinými slovy) na sebe, protože všechna vyšší místa mají v moci příslušníci vyšších platových stupňů. To je snad vysvětlení nejbližší pravdě — a odnesli to opět ti nejmladší, zakladatelé rodin a existenci. Mám pravdu? A hned, trebas v „Dnešku“, se dočteme, co dostávají různé osoby v jiných státních podnicích, než jsou školy (na př. ve znárodněném průmyslu); ale to prý jsou kvalifikováni „odborníci“; což profesor je (zase ve svém oboru) neodborník? A teď si jen ta čísla srovnějte a přesvědčte se, kdo těmi koly svým způsobem vic točí.

Vře-li to nebo nevě v profesorských sborech, nebudu rozebírat, ale stydím se někdy, když vše manželka má, kolegova atd. atd., a jsem rád, že na mně vzdálenější okolí nepozná, že jsem státní zaměstnanec. Mám dosud — snad bohudík? — jen jedno dítě. Ale když chci zaplatit byt, světlo, otop a aspoň trochu užít rodinu, mám se co ohánět. O kulturních požadavcích vůbec nechci mluvit. A chci-li pro rodinu nebo pro sebe něco zaopatřit (přes celou válku jsem nedostal ani šaty ani boty, a ty předválečné též nebyly z hmoty nerozbitné — desetkrát bohuděl!), musím si soukromě přivydělávat, jak to jde. Tak se nějaká koruna přece sežene. A teď mi řekněte, kolik profesorů má větší počet dětí? Není to planá fráze, když tvrdím, že idealismus, ať jakýkoli, budej na tom materiálním. Je to prostě lidské. Prvně rodina a chleba, a pak, zbudeli, též společnost a divadlo nebo kniha.

Ale na zvýšení platů státních zaměstnanců prý není ani pomyslení, dokud máme o 100.000 (presněji prý o 134.000) stát. zaměstnanců víc než r. 1938. To říkájí naši vládní činitelé. Ale těch zaměstnanců je tam, zdá se, třeba, jak je nám ze všech planých vládních i soukromých řečí zjevno, protože by se po jejich odchodu asi naše papírová byrokratická mašinerie zastavila, kdybychom do toho už jednou řáli, všichni kolem toho neobíhali a nežvanili, a začali úřadovat demokraticky. Proč však jednoduše, když to jde složitě? Proč je vyhazovat, když ona tam opravdu práce je, anebo se dá úředně zařadit.

Pokud jde o učebnice a učební texty, mám zkušenosti jiné, než p. kolega z jednoho reál. gymnasia. Učebnice jsou nám předepsány, jiných užívat nesmíme. Není-li ovšem učebnice pro některý předmět (na př. ruštinu), čeká se na ni a učení se improvizuje, protože užívat učebnic jiných, vydaných sice, ale neschválených, není dovoleno. Do dějepisu pro obchodní školu máme úředně schválené cyklostilované texty o pouhých 22 listech a stojí 36 Kčs. Když bude pan kolega z jednoho st. reál. gymnasia ochoten vytisknout sám čítanku nebo učebnici v ceně 15—20 Kčs, zbohatne za jeden rok tak, že kantorky může nechat (zvlášť když nemá, jak prozrazuje, vlastní rodinu u dětí má, jen matku, a je pravděpodobně ve „vyšším“ platovém stupni). Ale kolik bude mít ta kniha listů? Podle praxe studijního ústavu obch. škol v Praze by to byla učebnice o 10—12 listech! Pak by normální mírová učebnice o 100 stránkách čili 50 listech (ale byly i učebnice o 180 stránkách) přišla na 75 Kčs. V češtině na akademii potřebujeme pro jednu třídu 5 knih! Bohudík, tři z těchto učebnic (a počítáme-li zatím 3 ročníky akademie, je to 7 učebnic — mluvnice se nemění), vydal dva spoluautoři (!), což kvitují s radostí i obdivem. V některých předmětech je potřeba knih menší, ale jsou ještě sešity a jiné pomůcky (to vědí ubozí rodiče) a při 8—12 vyučkových předmětech to je cifra vysoká. A teď — dejme tomu, že otcem šťastného žáka (a ještě dvou mladších sourozenců) je státní zaměstnanec a k tomu — státní profesor v 3. platovém stupni!

A doporučovat profesorům práci — je asi tolik, jako říkat vodě, aby byla mokrá.

S. R. P., profesor OA a člen zaměstnanecské rady

Vážená redakce!

Bylo by snad asi nejlépe nechat odpověď kolegy a člena zaměstnanecské rady jednoho st. reál. gymnasia v 32. č. „Dnešku“ bez další odpovědi a bez jakýchkoli poznámek, neboť při podobné odezvě je nejen zbytečno, nýbrž zbytečné se až nechtuným jakékoliv rozvířování profesorské otázky před veřejností, kdyby skutečný stav věci nebyl touto odpovědí skreslován a veřejnost nesprávně informována, ba mystifikována.

Vskutku není odpověď p. kolegy ničím jiným než projevem onoho houbičičího idealismu, který je se vším spokojen, může-li jen sloužit a sebe rozdávat, který se však stává i zvráceným idealismem, zachází-li tak daleko, že si podkopává i své hmotné základy a své možnosti. K nim patří i snesitelná životní úro-

Vážený pane profesore,

uveřejnil jsem v Dnešku dva „profesorské stesky“. Pokládám za nutné doplnit oba články v zájmu objektivnosti několika údaji.

Z článku „člena zaměstnanecské rady jednoho st. reálného gymnasia“ (Dnešek 31. 10. 1946) bychom usoudili, že výroky jiného kolegy, též „Věna atd.“ (Dnešek 17. 10. 1946) — neodpovídají pravdě. Nechtěl tvrdit, kdo z obou má pravdu, protože učím na jiném typu státní školy, na obchodní akademii. Pokud jde o životní standard profesorů, domnívám se, že ani

veň. O tom, zda neklesla na míru už sotva snesitelnou, měl se p. kolega, jako člen zaměstnancké rady poradit dříve s ostatními členy této rady, než svou repliku napsal. Pak by nemluvil jen za sebe nebo jen za jistou část profesorů a nemátl by zbytečně veřejnost, které konečně i tak není zcela neznám neutěšený stav hmotných poměrů profesorů, jako ostatně všech státních zaměstnanců vůbec.

Ve sborech „to nevěre“, ve sborech se tiše a trpělivě „táhne“, a velmi houževnatě „táhne“ s oním, dnes již šedivým, ale nezmarským, věčně nevysychajícím profesorským idealismem, i když trochu zatrpklým. Zatrpklým? Ano, leckdy zatrpklým. Pan kolega se poněkud mylí, když rozděluje sbory na část „hodných“ a na část „méně hodných“, kteří svou zatrpklou nemohou a nedovedou vždy zapřít. Velmi se mylí p. kolega, domnívá-li se, že tito „nehodní“ nespokojenci jsou nespokojeni s pokroky, kterých republika v odstranění poválečných nedostatků dosáhla a dosahuje. To nikoliv. Tato nespokojenost vyvěrá ze srovnání toho, jak se hodnotí a hodnotila práce v jiných povoláních a jak se hodnotí nám. Učinil p. kolega podobné srovnání? Bylo by to velmi zajímavé! A ví, že všichni ti nespokojenci by byli spokojeni, kdyby jim bylo měřeno jako kvalifikovaným dělníkům, a nežerají na nic víc než na to, že za kvalifikované dělníky, jimiž při výstavbě státu a socialistické společnosti chtějí být, pokládáni nejsou (viz na př. nadpočetné hodiny!).

Velmi se mylí dále p. kolega, domnívá-li se, že si profesori mohou přivydělat opatrováním učebnic tolik peněz, že by jim z toho kynul takový blahobyt, jaký nám tu s entuziasmem líčí. Zapomíná, že prací na učebnicích si mohou přivydělat nejvýš 2–3 autoři v jednom oboru, že náhražkové archy, vzniklé rozmnožováním, mohou poskytnout takový výdělek jen nyní dočasně, pokud by si ovšem dotčený profesor chtěl takto na žactvu přivydělat, a že v normálních dobách mimo kondice je takových příležitostí velmi, velmi poskrovnu. — Ale nemá být profesor zaopatřen tak, aby si nemusil přivydělat a aby se mohl věnovat jen a jen škole, po př. mimoškolské osvětové činnosti, která se dělá většinou bezplatně? A nezapomněl konečně p. kolega také trochu na předpisy, které vedlejší zaměstnání profesorů prostě zakazují?

Pan kolega se v těchto věcech nejen mylí, nejen ukvapeně, nýbrž i neodpovědně generalisuje svůj případ, jestliže se mu podarilo rozmnožením a úpravou textů něco si přivydělat, ale p. kolega dokonce mystifikuje veřejnost, praví-li, že neslyší nikde stesk profesorů, že by neměli učebnic. To se asi nezeptal zeměpisců, dějepisců nebo přírodopisců a j., kde učebnice je nejen knižní, ale svými vyobrazeními i věcnou pomůckou, a kde nelze zaskočit nějakou čipernou svépomocí. Pan kolega skutečně jen vyskočil a napsal svou repliku, aniž si vše řádně rozmyslí, aby nevěcným a tentokrát i neodpovědným idealismem nemátl veřejnost, která by se vzhledem k jeho entuziasmu mohla domnívat, že je všechno zcela v pořádku. A zatím do onoho ideálního stavu chybí na školách po hmotné stránce (jak školy, tak profesori) ještě mnoho a mnoho — to si přece nebudeme zastírat.

Profesor

Panu profesorovi, členu zaměstnancké rady
jednoho st. reál. gymnasia!

I já jsem vzala velmi dychtivě do rukou Dnešek ze dne 31. října 1946 a přečetla jsem si Váš článek, kde odpovídáte na »profesorské stesky«. Dvakrát jste jásavě vyskočil v jednom článku, čemuž se nikterak při Vašem blahobytu nedivím a srdečně Vám gratuluji. Je jen otázka, jak by to vypadalo, kdyby si tak počítalo několik tisíc československých profesorů.

Dovolte mi však, prosím, abych Vám sedic řekla, že Váš článek vyjadřuje mínění oné části profesorů, kterážto část se scvrkne na několik vzácných individuálních případů — vydavatelů učebnic. A protože obstarávám onu praktickou stránku »jistě části profesorů«, které podceňujete z neschopnosti obchodních výdělků, mohu Vám velmi mnoho říci a dovolte mi, prosím, též o mnoha věcech Vás poučiti.

1. Živíte ze svého platu matku, podle výpočtu ji bude asi kolem 65 let. Je to asi velmi hodná a především skromná paní, která pro Vás vaří a obstarává Vám domácnost. Jako každá starší osoba snižuje minimální množství jídla, obyčejně skromný oběd a k večeru trochu kávy s buchtou. Nosí celá léta jediný černý plášť, velmi zachovalý, a ani do biografu se jí nechce, leda v neděli zadarmo jde do kostela. Celkem vzato, milý neznámý pane, vy neživíte matku ze svého platu, jako vydání, nýbrž ona obstarává Vás, a to velmi lacině.

2. Podporoval jste rodinu bez příjmu. Dohadují se, že za okupace, asi rodinu, které jste poslal několik set, možná 1.000 K měsíčně. Prosim, to bylo velmi pěkné od Vás, ale za okupace nebylo stejně co za peníze koupiti, tak byste je byl ukládal a dnes byste je měl zbytečně na vázaném vkladu.

A teď prosím: V oné jisté části profesorů, k níž Vy nepatříte, to vypadá jinak, třeba takto: profesor je ženat, má ženu v plné životní svěžesti a třeba dvě, tři a dokonce, probůh, jsou taci idealisté, že mají i čtyři děti! Žena pracuje za dvě, chce sýtě jíst, obléknouti se, má právo na kulturní požadavky, a co co teprv ty děti! Jedí, jako když paličkami tlouče a v době růstu ty hromady na talířích, těch obleků, bot, knih, hudební vzdě-

lání, sport, divadlo, biograf, noviny, taneční hodiny, letní kreační jízdní kola, cestovní a studia, učení, to hlavně: třeba dvě děti současně na vysoké škole v hlavním městě. Tuhle Vás přijít milý pane, to byste vyskakoval! A promiňte, prosím tvrdím-li Vám, a to velmi rozhodně, že právě tyto rodiny, které skutečně poskytují dobré vychování, ty tvoří základ národa republiky a nikoli Vy, svobodný a bezdětný pane profesore z druhé části profesorů! A to Vám tvrdím já, jedna profesorská máma, která vypere čistě necky prádla pro profesorské capaty stejně dobře, jako prodebatuje s nimi celé číslo »Dneška«.

Jedno je jisté, ze všech vysokoškolsky vzdělaných lidí jsou profesori placeni nejhůře. Co říkáte tomu, když žena profesorka matka dvou dětí, nabízí své přítelkyni, ženě advokáta: »Já daruji část potravinových listků, protože já nemám tolik peněz abych za všechny koupila, tak by to stejně prapadlo! Potravin už, díky Bohu i vládě, dost, i textilie jsou, ale peníze v profesorských rodinách nejsou. A jsem ráda, že konečně jednou přijde na veřejnost to, co se stále tajilo, tutlalo a jako špatné svědomí nosilo, aby to veřejnost nevěděla.

Ať to konečně ví, a díky Vám, i Vy jste k tomu přispěl protože se díváte jen na sebe a ne také na rodiny kolegů, kteří kteří nafíkají více, jiní méně, takových jako jste Vy, kteří sové křepčí, by asi spočítal na prstech.

O těch učebnicích nepiši, to není můj obor, a to Vám p. kolega, asi jiný Váš kolega. Věříme všichni s Vámi, že bude líp, protože ty profesorské manželky, které přežily s dětmi při nemastných bramborách války, vydržely mnoho, a vydrží i tuto dobu, kdy se na nás spoují již rohy hojnosti. Jen o zvýšení platů žádám abychom si to mohli všechno koupiti.

Zdraví Vás srdečně

manželka profesora.

feuilleton

Povídky o dávce z přírůstku na majetku

I.

Byl občan tak zvaného protektorátu Čech a Moravy, když přišli Němci, neměl žádného zaměstnání. Práce s byla, ale pracovní doba dlouhá, pracovní podmínky těžké a odměna malá, rozhodl se tedy občan, že se věnuje radonému způsobu obchodu, jenž byl později nazván šmelinářstvím. Šlo mu to dobře, peněz měl více než potřeboval a si lépe než před válkou, neboť mohl za své potřeby zaplatit cenu jakkoliv vysokou. Spoluobčané, ti pracovití, na něho rvažili, neboť usuzovali, že on a jemu podobní jsou příčinou zvyšování cen, kterých již platit nemohli. Ale on sám se nekládal za velkého vlastence, nedal se sice k partyzánum, nepomáhal ani práci okupantům, jako většina jeho spoluobčanů, kteří tak činili za žvanec špatného chleba, a přesto svoji činností podporoval černý trh, zvyšování cen a tím snižování hodnoty peněz, tedy rozrušoval valutu a to přesto byla činnost záslužná, pomáhající zničit německé okupant. Uspor neznal, utrácel mnoho, platil za sádlo třeba 1500 Kč za kg, tolikéž za lahvičku špatného alkoholu a za cigarety třeba 30 K. Když mu nějaké peníze zbývaly, nakupoval z soby, třeba látky na šaty, boty a podobné věci, které na činem trhu byly stále, ale které těm pracovitým kolaborantům byly cenově nedostupné. Když po obnově republiky došlo k zavedení nové měny, zahodil několik tisícovek protektorátních korun, poněvadž mu to vůbec nestálo za to, aby postavil u peněžního ústavu do fronty těch, kteří si své peníze nízký, ušetřené jen proto, že nebylo za ně co koupit, ukřídali na vázané vklady: v několika dnech zpeněžil své zásoby zboží, ovšem zase na černo, získal několik desítek tisíc, te slušný provozovací kapitál, a teď ve své činnosti pokračoval ve své mase dobře, k práci se dosud nepřihlásil a tvrdí že ho také k práci nikdo nedonutí, dokud jeho podnik půjde a to přijde tak dlouho, dokud bude vázané hospodářství.

Příznání k dávce z přírůstku na majetku podávati nebude, neboť viditelného jmění nemá a finanční správa bu přijíjí dosti práce s těmi drobnými vkladateli, kteří s vklady pozitivně přiznali, než aby mohla pátrati po šmelinářích tak zdatných, jako je on. Od nich tedy dávky z přírůstku na majetku nedostane.

II.

Pak byl jiný občan, učitel na vesnici. Vzal si roku 1938 selské děvče. Podle úsudku finých se dobře oženil, tchán se za války dobře vedlo, dal mu věnem 300.000 K. Dom-

si za ně tehdy již koupit nemohl, vždyť Adolf Hitler vydal tehdy výnos, že převody reálií nesmějí být povolovány, že se s tím má počkat až po vítězném ukončení války, kdy budou napřed odměněni nemovitostmi válečníci. Když viděl, že peníze klesají, chtěl je vložit do hodnotných věcí. Byl to člověk kulturní, měl rád výtvarné umění a proto si nakonec koupil několik obrazů starších dobrých mistrů. V době svých studií v Praze navštěvoval často výstavy a tak tomu trochu rozuměl a byl přesvědčen, že si peníze dobře uloží a mimo to si ještě udělá duševní radost. Byl to vůbec člověk, který nekouřil a nepil a co takto si uspořil, vynaložil na knihy a jiné kulturní potřeby. O vánocích 1945 se dověděl, že pan ministr financí nařídil soupis různých věcí, také sbírek, starožitností a i těch obrazů, které byly koupeny za války. Poněvadž byl řádný občan republiky, státně a národně spolehlivý i bez poturzeni místního národního výboru, sedl a přihlášku napsal. Začátkem října 1946 koupil si blankety na dávkou z přírůstku na majetku a tu se dověděl, že bude musil z těch obrazů tu dávkou platit. Co teď? Platy učitelské byly jen o málo větší než předválečné, dávka měla činit u něho více než 50 procent, a kde na ni vzít? Rozběhl se k obchodníkům s obrazy a tu se dověděl, že by se to dalo snad prodat, ale že by nedostal ani zdaleka tolik, co sám za obrazy dal. Doporučil mu, aby dal obrazy do veřejné dražby. Byly draženy s vyvolávací cenou, která činila asi desetinu ceny nákupní, domníval se, že při nízké ceně vyvolávací bude více zájemců, kteří budou na sebe navzájem přihazovat, ale ku podivu, nenašel se na ně kupec ani za tuto nízkou vyvolávací cenu. Pan učitel udešen běžel na berní správu a dotazoval se, zda může ocenit obrazy cenou nynější a zda by je finanční správa nepřevzala na účet jeho dávkou z přírůstku na majetku. Bylo mu řečeno, že nikoli. Zákon jest proti tomu, neboť přírůstková nabýtí třeba ocenit cenou nabývací, vyjímajíc ony případy, kdy byla překročena u určitých předmětů úředně stanovená cena; ale pro obrazy nikdy nebyly stanoveny směrné ceny, totiž, stanoveny byly, ale jen pro řemeslné malování, kdy se počítal jeden čtvereční metr tolik a tolik, ale ne pro obrazy umělecké, a pan učitel přece koupal skutečné umění, vždyť tomu rozuměl. Nic platné, dávka se vyměří podle té vysoké ceny válečné a ne podle ceny skutečné a zaplatí se hotově, kampak by dala finanční správa obrazy, snad ne do úřadoven, tam stačí na výzdobu kalendář.

Pan učitel šel domů; měl myšlenky chmurné, téměř herostratické. Říkal si: Proč jsem to 14. listopadu nepodpísl? Byl bych přišel o obrazy, ale nebyl bych z nich platil dávkou. Takhle je musím prodat za cenu, která zdaleka nepostačí na zaplacení dávkou, a zbytek dávkou budu uplácet celý svůj život ze svého učitelského platu.

Ale poněvadž má republiku upřímně rád, bude rozněcovat i nadále v dětech lásku ke kultuře, tedy i k literatuře a výtvarnému umění.

Ten šmelinář z první povídky se tomu diví a nepovažuje pana učitele za normálního.

III.

Třetí poplatník dávkou z přírůstku na majetku je lékař. Byl to lidumil, léčil a operoval na dluh a také před vánoce měl čest vyhláškou ministra financí, že se mají přihlásit pohledávky ze živnostenské činnosti, tedy také ze svobodných povolání, jako jest lékařské. Měl mnoho práce s pacienty, ale sedl a po nocích šťastně sestavil soupis svých pohledávek. Nebyly jednotlivě velké, ale bylo jich mnoho, vyšlo mu to asi na čtyři sta tisíc. A zase si v říjnu 1946 koupil formuláře a přemítal, jak ty pohledávky přihlásit. Vždyť z nich budu platit ještě daň výdělkovou, obrátovou a důchodovou; tak se snad mají hlásit takové pohledávky jen tou částkou, která by zůstala v kapse po srážce těchto daní? Nu, dotáží se té přejímající komise u berní správy.

Ale se svým příliš laickým názorem na daňovou spravedlnost nepochodil. Podle zákona lze odečíst jen daně, připadající na berní rok 1945, to jest tedy z plateb, přijatých v r. 1944. Daně na berní rok 1946 předepsané z plateb, přijatých v r. 1945, může finanční správa uznati za srážkovou položku u dávkou z přírůstku jen v případech zvláštní tvrdosti, ale daně z peněz, které budou na tyto staré pohledávky inkasovány teprve roku 1946, předpíší se na berní rok 1947 a odečteny nebudou. Pan doktor měl trochu prostý rozum; říkal si: Kdybych byl tyto pohledávky dostal zaplacený v r. 1944, kdy většinou vznikly, byl bych z nich zaplatil asi polovinu na daní z obrátou, daní výdělkové a důchodové, bylo

by mně zbylo asi 200.000 K a jen tento zbytek by byl podroben dávkou z majetku, kdežto takto se mně naměří dnes na daní obrátové, zvýšené proti tehdejšímu stavu o 50 procent, na daní důchodové a výdělkové asi 60 procent, čili bude na mně čtít finanční správa, abych z toho zisku 400.000 K zaplatil asi 440.000 K. Byl z toho blázen a šel na poradu k svému spolužáku-advokátovi, aby mu vysvětlil, jak to skutečně je. Advokát mu potvrdil správnost. »To máš tak, už staří Římané říkali: Lex dura, sed lex, t. j.: Tvrdý zákon, ale zákon.« »To přece není možné,« mnil lékař, »vždyť to bych byl nejen pracoval zadarmo, ale ještě bych musil za to, že jsem se dřel, doplácet.« »Ano, ano,« odpověděl advokát, »buď rád, že tvé pohledávky nebyly ještě vyšší. Daň důchodová a výdělková mohou dnes činit až 70 procent příjmu, daň obrátová 3 procenta, z tak zvaného válečného zisku může zbýt nejvýše asi 150.000 Kčs, takže kdybys měl těch pohledávek za 1.000.000 K, předepsali by ti ná dávkou z majetkového přírůstku 85 procent; když si to sečteš, dopadne to tak, že v nejlepším případě inkasuješ na svých pohledávkách, když ti je lidé plně zaplatí, 100 procent, ale finanční správa bude čtít na tobě 158 procent!«

Mnoho se divil lékař a říkal si: Vždyť ti finančníci, kteří připravovali zákon, vždyť ti poslanci, kteří je odhlasovali, jsou lidé vzdělaní a rozumní, tohle přece nemohli chtít. Dojdu si na ministestvo financí, soudruh ministr je od naší strany, snad ten mně to vysvětlí. Došel, ovšem s panem ministrem nemluvil, zavedli ho jen k úředníku, který mu vysvětlil, že pan ministr ho nemůže přijmout pro důležitější práce, což lékař plně pochopil; že však jeho případ bude panu ministrovi předložen, a že časem dostane na dotaz odpověď.

Lékař je přesvědčen, že odpověď z ministerstva financí obdrží co nejdříve a slíbil mi, že mi obsah ihned sdělí, neboť bude zajímavý jistě nejen pro onoho lékaře, ale i pro jiné poplatníky.

Neopomíneme sdělit svým čtenářům, co téměř věcem říká ministerstvo financí, neboť doufáme, že mlčet nebude.

Dr L. H.

listárna redakce

Michal Mareš má mlčet

Seznamuji vás, milí přátelé, s článkem, který vyšel pod titulem „Proč píše Michal Mareš“ v „Tvorbě“. Svě přátele prosím, aby neměli ani na okamžik pochyby o tom, že jsem takový, jakého si mne představují, čili, jak to řekli ruští důstojníci, když mne propouštěli z vazby: správný chlapík. Umlčet se nedám. Moje budoucí vděčná i nevděčná práce na národa roli dědičné se nijak nezmění. Při této příležitosti chtěl bych upozornit na universitní knihovnu, tam lze si vyžádat svým způsobem proslavený „Arljský boj“. Nebylo by dnes bez zajímavosti srovnat články tohoto listu se psaním slavné kdysi „Tvorby“. Člověk se může mýlit, ale to vám, přátelé, mohou říci, že kdyby se obvinění v jasně—nejasně článku „Tvorby“ ukázala pravdivými, že bych po přání pisatele et cons. skutečně zalezl a mlčel, aby se mému malíckému já probůh nic nepřihodilo. Měl bych tak klid a pokoj. Je jisto, že kdybych měl maslo na hlavě, zalezl bych a ani nepípl. Ale protože nemám na hlavě ani maslo, ani v kapse ukradené starožitnosti, proč bych nevyšel do světa? Přijímám boj s těmi, kdož to myslí poctivě. Poněvadž jsem svou nevinou naprosto jist, nezbyvá k mému umlčení bířicům nic jiného, než aby si vymyslíli něco nového. Ale než se tak stane, konstatuji: Nikdy v životě jsem nikoho nežaloval a soudy nezaměstnával, až na jediný případ, kdy jsem žaloval policistu za agrárního režimu prvé republiky, který se dopustil brachálního násilí na komunistickém básníkovi, jenž je dnes sekčním šéfem. Tento policajt byl odsouzen jako prvý v minulé republice, neboť i tehdy byli ještě soudcové. Nyní se dovolávám justice po druhě. Článek „Tvorby“ dal jsem k dispozici svému právnímu příteli a starému kamarádovi JUDru Kamilu Reslerovi, aby učinil vše potřebné. Nuže, podepsaný pane Franto Mikšovský, konstatuji, že víte-li, že jsem se dopustil zločinu, že jste nekonal svou občanskou povinnost, jestliže jste to neoznámil. Vám dávám příležitost před soudem, abyste jasně prokázal to, co jen naznačujete.

Mi. Ma.

Moravus, šifra autora článku „Česko-slovenská pozorování“, není šifrou p. Rudolfa Bechyně, jehož tedy je marno o obsahu článku interpelovat.



Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Josef Hora

ze sbírky

POPELKA PŘEBÍRALA HRÁCH

Je to ta zem,
kde modří ptáci s nebe
přilétají

■ za stolem
■ Popelkou hrách už s fitrem
přebírají.

Je to ta zem,
kde dobří pomocníci
smích prostírají dětem pod
stromem,
kde není ruky neopatrující.

Na štěstí
tam pravdou není již, že
pravda je a zdání,
tam bolestí
jsou pouhou ostruhou většího
milování.

Je to ta zem,
kde žasne sen nad sestrou
skutečností,
kde úsměvem duch zasnub
oba kletby torsa zproští

a k oběma
nás po aleji písní vede
vzhůru...

Ó, duše, duše má,
■ ty se zase hroužíš v černou
chmuru?

■ Knihy domova, již se v
nejbližší době zahájí definitivní
souborné vydání Horova díla.

FRANCOUZSKÝ LIST

O KARLU A JOS. ČAPKOVÍ

V pařížském nakladatelství Pierre Segherse vyjdou v nejbližší době překlady dvou knih bratří Čapků: Hordubal Karla Čapka a Stín kapradiny Josefa Čapka.

Francouzský literární týdeník *Lettres francaises* přináší k tomuto připravovanému vydání kritickou úvahu o obou knihách, spojenou s úvahou o spisovatelských dvojících vůbec, z nichž jeden člen bývá pravidelně zastíněn slávou druhého. Vyjímáme z této stati následující: Národu Goncourtů není třeba připomínat, jaký palčivý problém ukládá kritikům a životopiscům spolupráce dvou bratří na poli literatury. Riskují-li kritické životopisci, že se dopustí nespravedlnosti, chtějí-li zpracovat podíl každého z nich na společné práci zvlášť, nezmenší se toto riziko, jde-li o dva bratry, kteří vydávají

Skutečnost pomáhá nám tvořit jakž takž kousek ideálu.
Toť snad její největší užitečnost.

ANATOLE FRANCE

nezávisle na sobě. Téměř bez výjimky škodí sláva, získaná jedním z nich, druhému, který přijde později. Neodvážil bych se vyslovit se proti mínění zastávanému světovou kritikou o díle obou Cornelleů; naproti tomu se odvažují tvrdit, že sláva Stefana Zweiga nespravedlivě uškodila Arnoldu Zweigovi, autorovi významného „Případu seržanta Griši“.

Něco podobného se stalo u českých spisovatelů bratří Čapků. Pozornost západního světa se rychle soustředila na Karla Čapka pro jeho humor, velmi příbuzný humoru anglickému a pro jeho utopie, tvořené v duchu Wellsově. Málo literátů zná dílo jeho bratra Josefa Čapka.

Dva překlady, které vyjdou v nejbližší době v nakladatelství Pierre Segherse, nám dovolí odstranit tuto nespravedlnost. Jako by šlo o soutěž, měří se zde oba bratři v stejném druhu literární tvorby, ostatně ve Francii málo pěstovaném, v sešlém románu. Není to román idylického venkova, který založil jmění jistých autorů, ale román temný, v němž se velké vesnické tragedie odehrávají s divokou prostotou velkých tragedií přírodních.

Přiznávám se, že v této ne-dobrovolné soutěži podle mého mínění Josef Čapek svým Stínem kapradiny zvítězil nad Hordubalem svého bratra Karla. Podivným smíšením románu vesnického a detektivního uchvátí ovšem i četba Hordubala. Ale všechny elementy jsou zde lidské, příliš lidské. Návrat nevzdělaného sedláčka z Ameriky do rodné vsiky, k ženě, která mezitím hospodář a žije s mladým čeledínem. O tom, jak tato situace vede přes manželovo pokořování a přes smířovací pokusy až k zavraždění překážejícího člověka jeho ženou a jejím milencem, vypráví se v této knize stejně prostě jako by byl popisován nějaký přírodní úkaz. Neočekávaný, přímo rozmarný, filosofický nápad přichází nakonec: vražda byla dvojnásob marná, neboť manžel, zmožený prací a zármutkem, zemřel přirozenou smrtí právě v okamžiku, kdy mu vrah probodl srdce.

Drama Josefa Čapka je rovněž dramatem chtivosti: Zavraždění hajného dvěma pytláky. Marnost vraždy se projeví na samém začátku, protože pytláci musí utéci, a aby mohli utéci, musí opustit kofist, o niž se bili s hajným. Potom však začíná nejužasnější pronásledování, jaké kdy bylo v detektivní literatuře vytvořeno, protože to je pronásledování nikým, pronásledování vrahy samotnými. Zjistěte, je to svědomí a je jakási společnost mezi tímto románem a Dostojevského Zločinem a trestem. Ale u Josefa Čapka drama není výslovně niterné. Především, vrahové jsou dva; prchají spolu. To, jak jeden pro druhého zosobňuje oko stíhající Kaina, jak je společně spáchaný zločin poutá k sobě, ale jak se tím zároveň jeden druhému stává protivným a nesnesitelným, to je zde ukázáno velmi prostými obrazy, které za sebou následují na těchto působivých stránkách.

Ale tyto obrazy mají zároveň něco materiálního. Jsou položeny do hustého slovenského lesa, v němž se drama odehrálo. A tato intimní účast věcí, stromů, křovin, květin na lidském dramatu má opravdu něco hluboce nového, právě proto, že má něco hluboce primitivního.

Není pochyby, že Stínem kapradiny Josef Čapek strhne na sebe naši pozornost jako jeden z velikých romanopisců XX. století.

Charles Eube

Indické knihy. Jednou z nejzajímavějších indických knih poslední doby je „The Discovery of India“ od Javaharlaha Nehru, pandita Nehru, kterou napsal v době svého uvěznění v letech 42—44. Kniha, částečný životopis autorův, je psána podobně jako u nás známá Lin Yu Tangova kniha „Můj národ a má vlast“. Obšírné stati, velmi poutavě vyprávěné, jsou věnovány indické kultuře, staré i nové. Kniha, která vyšla před několika měsíci v Kalcutě, by si zasloužila překlad

do češtiny. — Podle zpráv indických delegátů Studentského kongresu nejlepšími indickými romány z poslední doby jsou román „Kull“ od spisovatele Mulk Raj Ananda a román „Velké srdce“ od téhož autora. K. I.

Jules Supervielle se vrátil do Paříže. Francouzský tisk ohlašuje návrat Julese Superviellea z Uruguaye do Paříže. Uruguayský rodák považuje Francii, kde působí jako urugayský kulturní attaché, za svůj druhý domov. Zůstal jí věren za svého posledního pobytu v Uruguayi od roku 1939—45. Svědčí o tom jeho básně „Poèmes de la France malheureuse“, otištěné v revui „Lettres francaises“, kterou vydával Roger Callois v Buenos Aires a v revui „Fontaine“ v severní Africe. Tyto jeho básně byly čteny s „Ode à la France“ od C. Morgana a jinými dnešními klasickými básněmi hnutí Odporu po osvobození v Comédie-Française. V době svého pobytu v Uruguayi napsal Supervielle dvě divadelní hry „Robinson“ a „Shéhérezada“. V Mexiku vyšla sbírka jeho povídek pod názvem „Le petit bois“, další sbírka povídek „Orphée et autres contes“ se právě tiskne ve Švýcarsku. Supervielle připravuje knihu vzpomínek, která souvisí s jeho dílem. „Boire à la cource“

První úplné vydání Rimbauda díla. V nakladatelství La Pléiade v Paříži vyšlo právě úplné vydání díla básníka A. Rimbauda. Je to po prvé, co vychází ve Francii úplné Rimbaudovo dílo. Vydali je Rolland de Réneville a Jules Mouquet, kteří texty uspořádali a opatřili poznámkami.

Nový životopis Rimbauda od Marguerite Yerta-Melera vyšel v nakladatelství Edition du Myrte. Autorka si všimla nejen mladého Rimbauda-básníka, věnuje pozornost i Rimbaudovi do doby pozdější, kdy hledá a nalézá vytužená do broduzství ve francouzských koloniích.

Hugues Lapaires, autor reportáží o Československu v Holandsku, vydal v nakladatelství Les Oeuvres Françaises živou knižku reportáží Anglie „L'Angleterre et le Anglais“. Vtipným způsobem seznamuje s typicky anglickými místy a s charakterem obyvatelů poloostrova. K. I.

K. M. Čapek-Chod italsky. V římském nakladatelství Azienda Libreria Italiana vyšel v tomto týdnu román K. M. Čapeka - Choda: »Jindrové«, pod názvem »I due Indri«, v překladu Iolandy Torraci-Veselé, s kritickým doslovem Dinama Cardelliho. V kritickém rozboru je spíše rozebírán obsah románu po literární stránce, než hodnocení celkového díla. Cardarelli na několika místech zdůrazňuje, že motivem románu je dokázat přirozenou nutnost manželství, bez ohledu na odlesk náboženský a sociální. Překladatelka v předmluvě představuje spisovatele českého realistického a naturalistického románu a seznamuje dále italského čtenáře s jeho životopisem i ostatními díly.

Nejlepší dětská kniha 1946. Autorka Lois Lenski byla poctěna Newberyho medailí za svou knihu »Strawbery Girl« (Prodavačka jahod), jež byla posouzena americkou Library Association jako nejlepší dětská kniha v letošním roce. Cena má jméno po londýnském knihkupci z 18. st. Johnu Newberyem, který první začal vydávat knihy, určené jen dětem.

Evropsko-americká literární agentura. V Chicagu se ustavila evropsko-americká literární agentura, která má zprostředkovávat a usnadňovat jednání při udílení publikačního a překladatelského práva pro knihy, uveřejněné v cizině. Ve svém prohlášení zdůraznil její ředitel, že nová organizace představuje několik nakladatelských firem Francie, Belgie, Švýcar-

ska a skandinávských států. První seznam knih, které budou vydány v cizině obsahuje názvy románů, dětských knih, biografii, publikace umělecké, politické, knihy o Rusku, cestopisné, náboženské, lékařské a j. Katalog se zasílá na žádost. Adresa: The European-American Literary Agency, Inc., 542 South Dearborn Street, Chicago 5, Illinois.

Georges Dubamel líčí život v ráji ve svém nejnovějším díle »Vzpomínky na život v ráji« (Souvenir de la vie du Paradis). Jeho humoristicky líčený ráj se nánápadně liší od Dantova ráje. Hrdina Sebastian Maillebois, slabá duše, která je překvapena, že se dostala do ráje, nezabývá se zcela svých pozemských pocitů. Má téměř výčitky svědomí, že se dostala do ráje, vzpomíná na pozemský život, bojí se Boha a neraduje se ze zářící pravdy.

Československá kniha na mezinárodní výstavě. V Morganově knihovně konala se péči American Institute of Graphic Arts výstava mezinárodní ilustrované knihy. V expozici asi 300 výtisků z celého světa (zasloupeno 32 národů) byla československá kniha reprezentována asi 30 exempláři, hlavně krásnými tisky s ilustracemi K. Svobinského, Strnadla, Tichého, Maška, Trnky (dětské knihy) a jiných. Při zahájení výstavy — která v New Yorku potrvá asi dva měsíce a pak bude jako putovní přenášena do jiných měst amerického východu — promluvil mezi domácími řečníky i profesor Svobinský, který je

právě na cestě Spojenými státy. V tisku i mezi návštěvníky měla československá expozice vynikající ohlas.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Vilém Santholzer: **Uvolněné atomy** — II. svazek, V. řady edice Za svobodu. — Graficky upravil a vazbu navrhl Stanislav Marš. Obálku nakreslil Ant. Viďourek. Nakladem vydavatelství Za svobodu s. s. r. o. v Praze. Stran 397, 114 Kčs brož., 174 Kčs váz.

H. Kirk: **Nové časy** (De Ny Tider). Román. Z dánštiny přeložila M. Polívková - Rádlová. Obálku navrhl Karel Cerný. Vydalo nakl. Práce. Stran 319, 95 Kčs brož., 120 Kčs váz.

Jaroslav Vozka: **Úvod do ideologie moderního socialismu.** Knižnice Vysoké školy politické a sociální. Vydalo nakladatelství Práce. Stran 155, 50 Kčs.

Dr Karel Polák: **Literatura a socialismus.** Vydal čs. sociální demokr. Obálka L. Svásek. Stran 40, 12 Kčs.

C. J. Kelk: **Liška zametá stopu.** Román. Z holandského originálu De Vos en Zijen Staar přeložila Lída Faltová. Obálku a vazbu navrhl Josef Ficeneč. Typografická úprava Ant. Dvořák. Stran 294, 70 Kčs brož.

M. Rubinstein: **Tajná diplomacie mezinárodních monopolů.** Předmluvu a doslov k českému vydání napsal A. J. Šťastný. Přeložil Václav Hradecký. Obálku navrhl Jaroslav Míšek. Vydalo nakladatelství

Svazu přátel SSSR. Stran 76, 25 Kčs.

Dr Kuba - Dr Pokorný - Kotrouš: **Jak vyplním přihlášku (příznání) podle zákona o majetkových dávkách.** V gen. komisi Orbis, Praha. Stran 88, -?- Kčs.

Reforma přírodovědecké fakulty. Napsal Dr Eduard Cech, profesor Masarykovy university. S podporou ministerstva školství a osvěty vydaly přírodovědecké fakulty Masarykovy university, Brno. Stran 15, -?- Kčs.

RNDr Jindřich Dlouhý: **Zapomenutý český cestovatel.** Vydal Jaroslav Samec, Praha. Stran 200, 98 Kčs brož.

JUDr Alfred Meissner: **O budoucí ústavu ČSR.** Obálka L. Svásek. Vydala čs. sociální demokracie. Stran 40, 10 Kčs.

T. G. Masaryk: **Ideály humanitní.** (Několik kapitol.) Obálka Frant. Tichý. ŽIVÁ VĚDA, knihovna spisů naučných, paměti a životopisů. Svazek 16. Řada Svět člověka. Řídí Dr Jos. Navrátil. Kniha 1. Vydal Čin. Stran 83, 30 čs.

T. G. Masaryk: **Jak pracovat?** (Přednášky z roku 1898) Obálka Frant. Tichý. ŽIVÁ VĚDA, knihovna spisů naučných, paměti a životopisů. Svazek 18. Řada Svět člověka. Řídí Dr Jos. Navrátil. Kniha 3. Vydal Čin. Stran 82, 30 Kčs.

Kolo, kolo mlýnské. Verše: St. Polásek - Topol. Obrázky kreslil Fr. Mervart. Nakladatelství Edv. Fastra, Praha. Stran -?-, -? Kčs.

THE TIMES

WEEKLY EDITION

Czechoslovakia again can read what England says and thinks of world news

THE WAR, then strict paper rationing in England, has prevented the free sale of the long-famous *Weekly Edition* of The Times daily itself. After too long an absence it returns to the kiosks on Friday, November 15, new in appearance but traditional in contents, and flown by air direct from England.

The *Weekly Edition*, first published in 1877, is a complete newspaper, a compact version of The Times, containing all the important news of the world and of England of the current week—and England's opinions on that news. It is edited especially for the busy man and woman everywhere so that, in an hour or so of reading, the world can be seen through England's eyes, and England's authentic voice can be heard.

Carrying forward the 160-year-old tradition of The Times, which has made it one of "the most influential newspapers in the world," the *Weekly Edition* aims to create new links, and a news link, between England and Czechoslovakia, to help to multiply the firm cultural and trade relations of the two democracies.



On Sale November 15
Cr. 8 a copy

Or 1 year Cr. 360 6 months Cr. 180
3 months Cr. 90

SPECIAL OFFER: A subscription for 12 months placed to-day will bring you the WEEKLY EDITION from now until the end of 1947, at the same price as a 52-week subscription.